ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XVIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

19-20 березня 2026 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ
XVIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

19-20 березня 2026 року

Львів
2026

УДК 005
ББК 94.3(0)

Перспективи розвитку сучасної науки та освіти: матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19-20 березня 2026 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2026. – 83 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XVIII Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються перспективи розвитку сучасної науки та освітистановлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. Автори несуть безпосередню відповідальність за повноту, їх цілісність та дотримання норм академічної доброчесності.

Львівський науковий форум, 2026

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 5

Адирова Т.І. ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ 5

Бугина К., Солома Л. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 7

Карпович С.С. ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 10

Снопенко М.Г. ДВОРІВНЕВА СТРУКТУРА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПІДСИЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ 12

ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....16

Мироненко М.О. ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ 16

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО 18

Гупало М.Ю., Мельник О.Я., Кузів К.В. ДИЗАЙН НАСТІЛЬНИХ ІГОР ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ.....18

Шимоня І.В. ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ЕЛЕМЕНТІВ ЗАХИСТУ АНТИКВАРНИХ БАНКНОТ 25

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....27

Криваль Р.В. ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ, А ТАКОЖ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ.....27

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ 31

Stolna O. IMPLEMENTATION OF V. O.SUKHOMLYNSKYI'S IDEAS IN MODERN PRIMARY SCHOOL.....31

Бачуріна Д.М. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗНО (НМТ) З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 33

Березова Л.С. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 36

Гнатик К.Б., Фодор К.Й., Молнар Є.Р. E-LEARNING AS A COMPONENT OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION.....39

Мороз Ю.М., Джура Н.М. ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПІЗНАННІ ПРИРОДИ ТА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 42

Невірко Р.Ю. СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ 45

Тарануха А.І. ВИХОВАННЯ В СТУДЕНТІВ СВІДОМОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТА ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ. 49

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ 52

Волошин Є.О. НАЦІОНАЛІЗМ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ІДЕОЛОГІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 52

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 56

Католик Г.В., Глушко О.Я. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ЗА КОРДОНОМ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ 56

Католик Г.В., Глушко О.Я. СТАВЛЕННЯ ДО МАТЕРИНСТВА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ 58

ТЕХНІЧНІ НАУКИ 60

Гнатюк В.Р. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ "ОСНОВИ АВТОМАТИКИ" У КОЛЕДЖІ.....60

Гнатюк В.Р. РОЛЬ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЯ» В КОЛЕДЖІ 63

Гуржій С.В. МЕТОДИКИ ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИМІРЮВАННЯ ВІДСТАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛАЗЕРА 66

Мовчан К.О. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТВОРЕННЯ ВОЛОКОННО-ОПТИЧНИХ ДАТЧИКІВ ВИМІРЮВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ВОЛОГОСТІ.....69

Сташко Н.Г. ОЗНАКИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПАРФУМЕРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ.....71

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ 75

Луценко С.В. КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПЕРЕКОНАНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ 75

ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....79

Резнік К., Дяковський О. УЧАСТЬ ВІЛЬНИХ СЛУХАЧІВ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦЗВ'ЯЗКУ 79

Чмут К.М. ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЯК ЧИННИК ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 81

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Адирова Тамара Іванівна
асистент кафедри менеджменту
Національний Університет «Одеська політехніка»

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Останнім часом, особливу увагу привертає інклюзивна економіка. Багато різних пояснень в дослідженнях, але всі вони в собі мають близькі проблемні, актуальні питання: економічна рівність, боротьба з бідністю, екологічна стійкість, доступ до ресурсів.

Інклюзивна економіка – це система, що надає рівні можливості, усім верствам населення, в участі, розподілі, споживанні, створені економічних благ. Але для реалізації цієї системи потрібні інвестиції, усунення бар'єрів, залучення громадян для прийняття рішень, зменшення нерівності у доходах, доступ до якісної освіти і підтримка уряду.

Інклюзивна економіка складається з таких підсистем:

- економіка інклюзії;
- соціальна інклюзія;
- освітня інклюзія;
- цифрова інклюзія;
- фінансова інклюзія;
- інституційна інклюзія;
- гендерна інклюзія;
- екологічна інклюзія.

Економічна інклюзія – має наметі формування легальної, гідно оплачуваної зайнятості та рівномірний розвиток всіх регіонів України (не лише крупних міст областей).

Соціальна інклюзія - сприяє зменшенню соціальної нерівності, реалізацію соціальних програм та заходів, спрямованих на зменшення бідності, безробіття та соціальної вразливості.

Освітня інклюзія - надає рівний доступу до якісної освіти для всіх верств населення, тренінги та розвиток навичок, особливо для уразливих груп.

Цифрова інклюзія - прагне зробити інформацію і цифрові сервіси зручними, зрозумілими та для всіх користувачів незалежно від їхніх фізичних, сенсорних, когнітивних або інших особливостей. Додаток "Digital Inclusion" для безбар'єрного спілкування людей з порушеннями мовлення.

Фінансова інклюзія - розуміють створення таких умов, при яких всі верстви населення мають однакову можливість користуватися усіма фінансовими послугами. Іншими словами, це процес, при якому будь-яка особа або підприємство має можливість отримати доступ до усіх фінансових продуктів та послуг. Такими послугами можуть виступати будь-які банківські та страхові продукти, позики та інше [2].

Інституційна інклюзія - прозорість влади, верховенство закону, податкові стимули, усуненні бар'єрів та забезпеченні участі кожного в житті громади, що може стимулювати розвиток інклюзивної економіки.

Гендерна інклюзія - забезпечення рівності жінок і чоловіків, отримувати знання, брати участь в економічному та політичному житті країни та с суспільства.

Екологічна інклюзія – надання рівних можливостей і доступу до природних ресурсів та участі в прийнятті рішень щодо довкілля.

Узагальнюючи все можна стверджувати що інклюзивна економіка забезпечує рівні можливості, розвиток людського капіталу, соціальну підтримку, відкритість та прозорість урядових програм, партнерство та співпрацю, сталість та збалансоване зростання економіки.

Ключовими ознаками інклюзивної економіки є:

- Відсутність бар’єрів для участі процесах для всіх учасників, доступу до ресурсів,товарів та послуг.
- Забезпечення соціального захисту, доступу до освіти, охорони здоров'я та інших базових послуг для всіх громадян[1].
- Підтримка екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.
- Використовування цифрових технологій, забезпечення швидкого доступу до інформації та послуг для всіх верств населення.
- Надання рівних можливостей для освіти, навчання та розвитку навичок, що підвищує продуктивність праці.
- Відсутність дискримінації незалежно статі, віку, раси, культурних та релігійних поглядів.
- Соціальна справедливість та зменшення нерівності.
- Співпраця, підтримка та партнерства між країнами і міжнародними організаціями.
- Урядова підтримка, прозорість політики, участь всіх верств населення в прийняті рішень.
- Рівномірний розвиток всіх регіонів країни, зменшення або знищення нерівності між містом і селом.

Реалізація інклюзивної економіки це складне і тривале завдання яке вимагає підтримки з боку уряду, суспільства та бізнесу. Та взаємодії основних складових інклюзивної економіки: доступу до якісної освіти, фінансової та цифрової інклюзії, гендерної рівності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилюк А. В., Жулин О. В. Інклюзивне зростання соціально-економічного як основа розвитку. Економіка та управління на транспорті. 2015. Вип. 1. С. 19–29.
2. Захарченко Н.В. Фінансова інклюзія для підвищення добробуту населення та економічного зростання держави. Фінанси України. 2020. № 6. С. 105–116.
3. Пилипенко Ю. І. Людський капітал: сутність та фактори розвитку. Економічний вісник, 2023, №2 _https://ev.nmu.org.ua/docs/2023/2/EV20232_015-021.pdf

Бугина Карина,
судовий експерт сектору
товарознавчих та гемологічних досліджень
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України
Солома Людмила,
судовий експерт сектору
товарознавчих та гемологічних досліджень
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України,
м. Ужгород, Україна
uz_ndekc@mvs.gov.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Судова експертиза є важливим інструментом забезпечення об'єктивності та повноти судового розгляду. Вона передбачає використання спеціальних знань для встановлення фактичних обставин справи, що мають значення для прийняття обґрунтованого судового рішення. Правове регулювання судово-експертної діяльності в Україні здійснюється на підставі Закону України «Про судову експертизу», а також положень кримінального, цивільного та інших процесуальних кодексів [1]. Порядок призначення та проведення експертиз визначається нормами Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України [2; 3] та іншими нормативно-правовими актами. Відповідно до цих норм експертиза може бути призначена судом, слідчим або за ініціативою сторін у справі.

Одним із важливих напрямів експертної діяльності є судова товарознавча експертиза, яка спрямована на дослідження товарів, визначення їх якості, споживчих властивостей та вартості. До числа об'єктів товарознавчої експертизи належать: споживчі товари, обладнання та сировина. Об'єктами експертизи цього виду можуть бути й інші товари [4]. Зокрема, предметом дослідження можуть бути станки, машини та механізми, зернові культури, продукти нафтопереробної та металообробної галузей, а також засоби зв'язку, побутова техніка, одяг, взуття, галантерейні вироби, продукція з дорогоцінних і напівдорогоцінних металів та інші непродовольчі товари.

В умовах воєнного стану, запровадженого в Україні у зв'язку з військовою агресією, значно зросла кількість справ, пов'язаних із пошкодженням або знищенням майна громадян, підприємств та державних установ. У таких випадках важливого значення набуває проведення судових експертиз, зокрема товарознавчих, які дають можливість встановити розмір матеріальних збитків та визначити ринкову вартість майна [2].

У багатьох випадках експертам-товарознавцям доводиться досліджувати об'єкти, які були частково або повністю знищені. Це ускладнює проведення експертного дослідження, оскільки традиційні методи аналізу передбачають безпосередній огляд об'єкта. За відсутності такої можливості експерти змушені використовувати альтернативні джерела інформації, зокрема фотоматеріали, відеозаписи, технічну документацію та інші матеріали справи.

Однією з проблем є складність підбору аналогічних товарів для проведення порівняльного аналізу. Унаслідок воєнних дій значна кількість магазинів і торговельних закладів припинила роботу або має обмежений асортимент. Частина підприємств була пошкоджена або зруйнована, що негативно вплинуло на структуру товарного ринку.

Ускладнюється також доступ до актуальної інформації про ціни на товари. Порушення логістичних ланцюгів, нестабільність постачання та скорочення кількості торговельних точок призвели до зменшення асортименту товарів на ринку. У результаті судовим експертам-товарознавцям доводиться витрачати більше часу на пошук необхідних даних та використовувати різні інформаційні джерела.

Додаткові труднощі виникають під час визначення ринкової вартості товарів. У період воєнного стану ринок зазнає значних змін, пов'язаних із коливаннями попиту і пропозиції, порушенням логістичних процесів та інфляційними явищами. Це потребує врахування значної кількості факторів під час проведення оцінки майна.

Ускладнює проведення експертиз і відсутність документів, що підтверджують первинну вартість товарів. Втрата документації може бути пов'язана з руйнуванням приміщень, евакуацією підприємств або іншими наслідками бойових дій. У таких випадках експерти використовують інформацію з відкритих джерел, статистичні матеріали та дані електронних торговельних платформ.

Значне збільшення кількості справ, пов'язаних із пошкодженням або знищенням майна, спричиняє підвищене навантаження на експертні установи та може впливати на строки проведення експертиз.

Окремою проблемою є методичне забезпечення проведення товарознавчих експертиз. Багато існуючих методик були розроблені для умов стабільної економіки і не враховують специфіку воєнного часу. У зв'язку з цим виникає потреба в їх оновленні та розробленні нових підходів до визначення вартості майна.

Перспективним напрямом є використання сучасних інформаційних технологій у сфері судової товарознавчої експертизи: застосування електронних баз даних, цифрових каталогів товарів та аналітичних інструментів сприятиме підвищенню точності визначення ринкової вартості майна.

Важливим є також підвищення кваліфікації експертів, проведення спеціалізованих навчань та обмін досвідом між експертними установами.

Таким чином, проведення судових товарознавчих експертиз в умовах воєнного стану в Україні має ряд особливостей, виконання яких є соціально важливим та потребує інформаційного та методичного удосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text.
4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень. Затверджена наказом Міністерство юстиції України від 08.10.1998 № 53/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98 #Text.

УДК 336.717.131

Карпович С.С.,
студентка фінансово-економічного відділення
Науковий керівник: ***Михальчишина Л.Г.***
Вінницький технічний фаховий коледж
м. Вінниця, Україна

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті досліджено роль депозитних операцій у процесі формування банківських ресурсів у контексті сучасної економічної трансформації. Проаналізовано класифікацію депозитних продуктів, їхній вплив на ліквідність та фінансову стійкість фінансових установ. Визначено основні чинники, що впливають на залучення коштів населення та бізнесу, а також окреслено перспективи розвитку депозитних послуг через впровадження інноваційних цифрових інструментів.

Ключові слова: *банківські ресурси, депозитні операції, пасивні операції банку, ліквідність, депозитна політика, фінансова стабільність, банківська система.*

Вступ. Стабільність функціонування будь-якого комерційного банку безпосередньо залежить від обсягу та структури його ресурсної бази. В сучасних умовах, що характеризуються високою волатильністю фінансових ринків та зміною споживчих переваг, депозитні операції залишаються ключовим механізмом акумуляції капіталу. Для мене, як майбутнього фахівця у сфері фінансів, розуміння механізмів формування залучених ресурсів є критично важливим, адже саме вони становлять основу для подальшого кредитування реального сектора економіки та забезпечення прибутковості банку.

Теоретичний аналіз депозитних ресурсів банку: Депозитні ресурси за своєю природою є зобов'язаннями банку перед вкладниками. Їх ефективне управління вимагає чіткої сегментації:

- **Депозити до запитання**: характеризуються високою мобільністю та низькою вартістю залучення, проте створюють ризики для миттєвої ліквідності банку.
- **Строкові вклади**: виступають найбільш стабільним компонентом пасивів, що дозволяє банку здійснювати довгострокове планування активних операцій.
- **Ощадні вклади населення**: відіграють важливу соціальну роль, дозволяючи громадянам зберігати та примножувати власні заощадження.

Фактори впливу на ефективність депозитних операцій: На сучасному етапі на формування ресурсної бази банків впливають такі чинники:

1. **Макроекономічне середовище**: рівень інфляції, стабільність національної валюти та облікова ставка НБУ безпосередньо визначають цінову привабливість вкладів.
2. **Конкуренція за капітал**: банки змушені конкурувати не лише між собою, а й з альтернативними інструментами інвестування, такими як державні облігації (ОВДП).

3. **Рівень цифровізації**: клієнти все частіше надають перевагу банкам, які пропонують зручні мобільні додатки для швидкого відкриття та управління депозитами онлайн.

4. **Довіра до фінансової системи**: гарантування вкладів з боку держави є базовою умовою для залучення коштів у довгостроковій перспективі.

Напрями вдосконалення депозитної діяльності: Для підвищення ефективності залучення ресурсів банкам варто зосередитися на диференціації депозитних продуктів. Це включає розробку програм з гнучкими умовами (можливість поповнення чи часткового зняття без втрати дохідності), впровадження елементів гейміфікації в мобільні додатки та персоналізацію пропозицій на основі аналізу великих даних (Big Data). Окремої уваги заслуговує розвиток «зелених» депозитів, кошти від яких спрямовуються на екологічні проекти, що відповідає сучасним світовим трендам сталого розвитку.

Висновки. Депозитні операції були і залишаються фундаментом банківського бізнесу. Ефективне управління ними дозволяє банку підтримувати оптимальний баланс між ліквідністю та прибутковістю. Подальший розвиток цього напряму потребує від банківських установ гнучкості, прозорості та активного впровадження FinTech-інновацій, що дозволить зміцнити довіру вкладників та забезпечити стабільний приплив фінансових ресурсів для відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність (Закон України). № 2121-III. (2000). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua

2. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб (Закон України). № 4452-VI. (2012). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua

3. Національний банк України. (2025). Огляд банківського сектору. Вилучено з https://bank.gov.ua

4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. (n.d.). Вилучено з https://www.mof.gov.ua

Снопенко М.Г.
аспірант,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(спеціальність 073 «Менеджмент»)
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля

ДВОРІВНЕВА СТРУКТУРА ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПІДСИЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ВПЛИВУ

Сучасні умови функціонування організацій в Україні характеризуються воєнними викликами, нестабільністю середовища, дефіцитом ресурсів, порушенням усталених організаційних зв'язків та посиленням управлінської невизначеності. За таких умов особливого значення набуває не лише виявлення проблем у реалізації управлінського впливу, а й формування таких рішень, які дозволяють цілеспрямовано підсилювати систему управлінського впливу. У раніше опублікованих працях автора було обґрунтовано механізм системи управлінського впливу як основу діагностики його працездатності [1] та діагностично-орієнтовану логіку розроблення інструментарію підсилення [2]. Водночас подальшого уточнення потребує внутрішня побудова самого інструментарію, оскільки практична ефективність його застосування залежить не лише від правильності добору окремих рішень, а й від їх структурної узгодженості.

Метою роботи є обґрунтування дворівневої структури інструментарію підсилення системи управлінського впливу та визначення функціонального призначення її основних рівнів.

Теоретичною основою роботи є наукові підходи до трактування механізму системи управлінського впливу як внутрішньо впорядкованого організаційного способу реалізації управлінського впливу, що забезпечує керований перехід від управлінського імпульсу до виконання і досягнення запланованого ефекту [1], а також до розуміння логіки розроблення інструментарію її підсилення як діагностично зумовленого добору й поєднання організаційних рішень відповідно до загального стану механізму, стану його окремих ланок і характеру виявленої проблемності [2]. Крім того, використано положення системного, процесного й структурно-функціонального підходів до аналізу організаційних рішень. У роботі застосовано методи теоретичного узагальнення, логіко-структурного аналізу, порівняння та концептуального моделювання, за допомогою яких обґрунтовано зв'язок між результатами діагностики механізму системи управлінського впливу, характером виявленої проблемності та внутрішньою побудовою інструментарію підсилення.

Інструментарій підсилення системи управлінського впливу доцільно розглядати не як сукупність розрізнених заходів або окремих рекомендацій, а як впорядковану систему організаційних рішень, спрямованих на підвищення здатності організації доводити управлінський імпульс до виконання, ефекту та його закріплення. У такому розумінні інструментарій охоплює не лише окремі інструменти, а й логіку їх поєднання, порядок

застосування, способи координації, контролю та подальшого закріплення досягнутих результатів.

Потреба у його структуризації зумовлена тим, що дефіцити, виявлені в системі управлінського впливу, не є однорідними ні за своїм походженням, ні за характером прояву, ні за наслідками для функціонування механізму системи управлінського впливу. Одні з них пов'язані з недосконалістю загальних умов функціонування цього механізму – нечіткістю ролей, слабкістю координації, непрозорістю інформаційних потоків, недостатньою визначеністю контрольних процедур, тобто з тими обмеженнями, які впливають на проходження управлінського імпульсу в цілому. Інші мають локалізований характер і проявляються в окремих ланках зазначеного механізму – ініціювання імпульсу, узгодження впливу, доведення рішення, реалізації, фіксації ефектів, корекції та закріплення змін – або у взаємозв'язках між ними [1], де виникають затримки, втрати змісту управлінського імпульсу, порушення виконання, недоліки фіксації результатів або слабкість коригувальних дій. Таким чином, виявлена проблемність може мати як загальносистемний, так і локалізований характер, а отже, не може бути подолана за допомогою однотипних рішень. За таких умов інструментарій підсилення має поєднувати рішення, спрямовані, з одного боку, на формування та підтримання загальних умов працездатності цього механізму, а з іншого – на цілеспрямоване усунення конкретних розривів і втрат у проблемних ділянках [2]. Це зумовлює доцільність дворівневої структури інструментарію підсилення системи управлінського впливу, у межах якої виокремлюються системний та адресний рівні. З огляду на різне функціональне призначення системного та адресного рівнів інструментарію підсилення системи управлінського впливу їх порівняльну характеристику наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика системного та адресного рівнів інструментарію підсилення системи управлінського впливу

Ознака порівняння	Системний рівень	Адресний рівень
Основний об'єкт впливу	Загальні умови функціонування механізму системи управлінського впливу	Окремі ланки механізму системи управлінського впливу та взаємозв'язки між ними
Ключове призначення	Формування і підтримання середовища реалізації управлінського впливу	Подолання локальних дефіцитів, втрат і збоїв
Характер рішень	Загальноорганізаційний	Локалізований, цілеспрямований
Типові напрями впливу	Правила взаємодії, координація, інформаційна прозорість, контроль, зворотний зв'язок	Ініціювання, узгодження, доведення, реалізація, фіксація ефектів, корекція
Тип очікуваного результату	Підвищення загальної керованості, узгодженості та стійкості механізму	Відновлення або підсилення працездатності конкретної ланки чи взаємозв'язку

Джерело: розроблено автором

Отже, системний рівень охоплює рішення, спрямовані на створення та підтримання загальних умов працездатності механізму системи управлінського впливу. Його функція полягає у формуванні такого організаційного середовища, в якому проходження управлінського імпульсу стає більш узгодженим, передбачуваним і керованим. До цього рівня належать рішення, пов'язані з регламентацією управлінського циклу, розподілом ролей і відповідальності, упорядкуванням координації, підвищенням інформаційної прозорості, організацією контролю та зворотного зв'язку.

Адресний рівень охоплює рішення, спрямовані на підсилення конкретних ланок механізму системи управлінського впливу або переходів між ними відповідно до діагностично виявлених дефіцитів. Його функція полягає не у зміні загальної архітектури системи, а у цілеспрямованому впливі на ті ділянки, де виникають повторні збої, втрати змісту управлінського сигналу, нерівномірність виконання або слабкість фіксації та корекції результатів.

Зіставлення системного й адресного рівнів показує, що вони не дублюють, а функціонально доповнюють один одного. Системні рішення формують загальні умови працездатності механізму, тоді як адресні забезпечують локалізоване реагування на конкретні зони проблемності, виявлені на рівні окремих ланок і взаємозв'язків між ними. У цьому сенсі дворівнева структура інструментарію виступає прикладним продовженням логіки діагностики системи управлінського впливу: загальна оцінка стану механізму формує підставу для рішень системного рівня, а локалізація дефіцитів у конкретних ланках механізму системи управлінського впливу – для рішень адресного рівня.

Залежно від результатів діагностики співвідношення цих рівнів може змінюватися. За стійких станів і підтримувально-профілактичної логіки домінують системні рішення. За наявності локалізованих дефіцитів пріоритет переходить до адресного рівня. У випадках критичних порушень базової керованості механізму доцільним є поєднання обох рівнів, оскільки одночасно потрібні як відновлення загальних умов функціонування, так і усунення конкретних розривів у проблемних ланках.

Отже, дворівнева структура інструментарію підсилення дозволяє узгодити загальноорганізаційні та локалізовані рішення в межах єдиної логіки підсилення системи управлінського впливу. Це створює основу для подальшого визначення організаційних форм інструментів, механізмів їх поєднання та способів практичного впровадження.

Таким чином, інструментарій підсилення системи управлінського впливу доцільно розглядати як впорядковану систему організаційних рішень, а не як сукупність розрізнених заходів. Встановлено, що його внутрішня побудова має дворівневий характер і включає системний рівень, спрямований на формування загальних умов працездатності механізму системи управлінського впливу, та адресний рівень, орієнтований на подолання локалізованих дефіцитів окремих ланок і взаємозв'язків між ними. Доведено, що поєднання цих рівнів забезпечує структурну узгодженість інструментарію та дозволяє адаптувати рішення щодо підсилення до характеру й локалізації діагностично виявленої проблемності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Снопенко М. Г. Механізм системи управлінського впливу як основа діагностики працездатності управлінського впливу в організації // Соціально-економічний стан в умовах воєнного часу : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 27 лютого 2026 р.). Суми : Research Europe, 2026. С. 61–65. URL: https://doi.org/10.64076/eecsr260227

2. Снопенко М. Г. Діагностично-орієнтована логіка розроблення інструментарію підсилення системи управлінського впливу // Scientific development in a changing world : Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference, 16–18 March 2026, Lviv, Ukraine. SPC «Sci-conf.com.ua», 2026. Pp. 814–817. URL: https://sci-conf.com.ua/iii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-development-in-a-changing-world-16-18-03-2026-lviv-ukrayina-arhiv/ (дата звернення: 19.03.2026)

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Мироненко Майя Олександрівна,
студентка гр. ЗВ-21
науковий керівник: ***Подварський Ігор Андрійович,***
викладач
Сумський фаховий коледж будівництва та архітектури

ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОМУ РУСІ СЕРЕДИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

Сьогодні питання участі жінок в українському національно-визвольному русі середини ХХ ст.. викликає цікавість громадськості. Нажаль, це питання недостатньо досліджено вітчизняними науковцями. При СРСР цю тему, звичайно, взагалі не досліджували.

Професор Марта Богачевська-Хом'як, розглядаючи феміністичний рух в Україні у 1884-1939 рр., торкнулася питання вступу жінок до лав ОУН. У 20-30-х рр.. минулого століття молоді українки прагнули долучитися до боротьби за незалежність своєї держави, бо почувалися дискримінованими не як жінки, а як українки [1, с.266] .

На їхній вибір вплинула суспільно-політична ситуація на західноукраїнських землях, зокрема утиски з боку польської влади, переслідування українців, приниження їхньої національної гідності.

Виникнення Української Військової Організації (УВО), згодом Організації Українських Націоналістів (ОУН) було продиктоване необхідністю представити силу, що могла б чинити опір польській окупації. У 1928 р. було засуджено Ольгу Вербицьку (членкиню УВО) за вбивство польського шкільного куратора Собінського. Наступного року відбулися судові процеси над членами УВО та ОУН, на яких групу молодих жінок звинуватили у розповсюдженні підпільної літератури[2, с.31].

У період становлення ОУН, її керівництво заохочувало молодь до професійного військового навчання, до подальшої боротьби. Було створено молодіжний підрозділ "Юнацтво", який складався з юнацьких та дівочих секцій. Дівчата вивчали історію України, читали нелегальну літературу, проводили дискусії на політичні теми, вчилися працювати в умовах конспірації, передавати зашифровану інформацію, знайомилися з військовою справою.

У 1931-1932 рр. було створено бойово-розвідувальну дівочу п'ятірку на чолі з Марією Кос. До її складу входили Віра Свенціцька, Катерина Зарицька, Дарія Гнатківська, Ганна Недвєдзька[3, с.38].

На початку 40-х рр.. перед ОУН постало завдання залучити до революційної боротьби якнайширші маси. З цією метою було організовано жіночу мережу, якій доручили

інформаційно-пропагандистську роботу, розповсюдження літератури, листівок, збирання продуктів, одягу, канцтоварів, техніки.

Вирішальну роль відігравало жіноцтво в роботі підпільного Українського червоного хреста (УЧХ), який було організовано для надання допомоги пораненим бійцям УПА[2, с.32].

Завдання УЧХ полягало в організації санітарних пунктів у селах, віддалених від головних доріг, військових та поліцейських об'єктів. У таких селах влаштовували підпільну лікарню в придатному для цього приміщенні. З метою конспірації лікарня час від часу змінювала своє місцезнаходження.

Важливу роль відігравала референтура пропаганди. Керівним органом мережі був Головний осередок пропаганди ОУН (ГОСП). З 1945 р. як член редакційної колегії підпільних видань там працювала Богдана Світлик-Литвиненко. Вона обрала слово своєю зброєю у виборюванні свободи для Батьківщини. Загинула в бою зі спецвідділом МВС 29 грудня 1948 р.[2, с.33].

На нижчих рівнях пропагандистських структур жінки працювали як друкарки та передруковували підпільну літературу. Зазвичай такі друкарні розташовувались у важкодоступних місцях – лісах, горах. В умовах радянської дійсності підпілля зіткнулося зі значними труднощами. Так, у західних областях неможливо було навіть купити папір для машинописання без довідки бюро, яке замовляло папір. Використовувались для друку навіть шкільні зошити[2, с.34].

Окремо слід вказати про жінок – дружин учасників національно – визвольного руху. Вони не тільки підтримували своїх чоловіків, але й активно допомагали в роботі.

Отже, українські жінки, вступаючи до лав повстанців, свідомо обирали революційний шлях боротьби. Завдяки активній громадській позиції, відповідальному ставленню, жінки посіли визначне місце в роботі підпільного УЧХ, служби зв'язку, розвідки та політико-виховній роботі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України. 1884-1939. — Київ: Либідь, 1995. — 424 с.

2. Онишко Л. Роль жінки в українському національно-визвольному русі середини XX століття// Український визвольний рух. – Львів, 2004. – Зб. 3. – С. 30-38.

3. Посівнич М. Формування військової доктрини ОУН (1929-1939) // Український визвольний рух. – Львів, 2003. – Зб. 1. – С. 34-44.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Гупало Марія Юріївна
здобувач ступеня бакалавра
кафедри візуального дизайну і мистецтва
Національний університет «Львівська політехніка»,
Україна
Мельник Оксана Ярославівна
кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри візуального дизайну і мистецтва
Національний університет «Львівська політехніка»,
Україна
Кузів Катерина Василівна
асистент кафедри візуального дизайну і мистецтва
Національний університет «Львівська політехніка»,
Україна

ДИЗАЙН НАСТІЛЬНИХ ІГОР ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ

Висвітлено питання важливості збереження та вивчення культурної спадщини. Досліджено ефективність застосування ігрового процесу у навчальному процесі, зокрема для вивчення культурних цінностей.. Проаналізовано основні відмінності між гейміфікацією, серйозними іграми, освітніми іграми та навчанням на основі ігор. Особливу увагу було приділено ролі візуального дизайну у розробці настільних ігор, спрямованих для пізнання культурно-історичної спадщини. Результати дослідження показують, як застосування настільних ігор у комплексі з продуманим дизайном можуть бути використані для просування важливих тем.
Ключові слова: *настільні ігри, культурна спадщина, дизайн, візуальний сторітелінг, серйозні ігри.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві культурно-історична спадщина виступає об’єктом наукового вивчення та водночас слугує ресурсом для формування національної свідомості, освіти та творчого розвитку особистості. Традиційні методи популяризації історичних знань – публікації, лекції, музейні експозиції, хоч і залишаються ефективними, часто не забезпечують достатньої інтерактивності та емоційного залучення. Це створює потребу у пошуку альтернативних форм комунікації, які поєднують освітню цінність із активною взаємодією учасників. Одним із перспективних напрямів є використання настільних ігор як інструмента культурної та

історичної освіти. Інтерактивність настільної гри дозволяє моделювати історичні події, соціальні процеси, культурні практики, створюючи умови для усвідомленого навчання через ігрову діяльність. Водночас така форма діяльності стимулює критичне мислення, стратегічне планування та соціальну взаємодію, що підсилює ефективність засвоєння знань та формування ціннісних орієнтирів.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання термінологічного розмежування понять гейміфікація, серйозні ігри, навчальні або освітні ігри та навчання на основі ігор аналізують K. Becker (2021) та L. C. Pope (2021). Ефективність залучення ігор в освітній процес висвітлено у працях S. Sandrone, C. Carlson, (2021), В. Заруцької, М. Жиленко (2021), які наголошують, що настільні ігри – потужний інструмент для навчання.

Визначення і класифікація об'єктів культурної спадщини представлені у «Великій українській енциклопедії». Вивченням питання збереження культурних цінностей у своїй праці займалися A. Adane, A. Chekole, G. Gedamu (2019), N. C. Gomez, B. B. Marklund (2018).

Про основні аспекти графічної мови і дизайну друкованої прокдуції у своїх працях описали R. E. Roth (2020), K. R. Alexia, G. G. Prajitno, V. A. Maha, A. Ingriana (2023), D. Z. Stoykov (2024), C. Spence (2023), Г. Новік, П. Земцова (2021), А. В. Силаєва (2026), що стали основою для дослідження візуальної мови для ігор.

Мета роботи. Дослідити як дизайн настільних ігор може впливати на залученість до гри задля пізнання культурно-історичної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Історико-культурна спадщина – це сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей, створених попередніми поколіннями, що відображають історичний, соціальний і культурний розвиток людства та нації [12]. До матеріальної спадщини відносимо архітектурні пам'ятки, археологічні артефакти, предмети побуту, твори мистецтва; до нематеріальної – традиції, усну народну творчість, майстерність [1]. Культурна спадщина несе собі ідентичність, впливає на поведінку конкретної етногрупи, відображає спосіб мислення, зберігає історію, саме тому її важливо оберігати і пізнавати [1]. Способи поширення культурного надбання є різним, одним з них є залучення ігрових методи.

Гра сприймається як один з варіантів проведення вільного часу. Але ігри часто можуть містити освітні елементи, що робить їх важливими у навчальному процесі. Навчання за допомогою ігор в освітньому контексті поступово стає уставленою нормою і сприймається як легка безстресова форма навчання [7]. Проте, ефективність гри визначається не лише емоційним комфортом, а й структурованістю ігрового процесу та відповідністю пізнавальних цілей ігровим механікам. Дослідження показують, що ігрові методи сприяють активізації когнітивних процесів, розвитку критичного та стратегічного мислення, а також покращують мотивацію до освоєння складного матеріалу [11]. У контексті культурно-історичної освіти настільні ігри дозволяють інтегрувати інформацію про минуле у модельовані сценарії, де учасники отримують можливість усвідомлено приймати рішення, співвідносити події та взаємодіяти з історичним контекстом. Використання ігрових методів у навчанні культурно-історичної спадщини найефективніше для дітей молодшого шкільного віку (6–14 років). Ця вікова група характеризується високою чутливістю до наочного та інтерактивного навчання,

активним розвитком когнітивних і соціальних навичок, а також потребою в емоційному та мотиваційному залучення.

За Becker K. (2021) ми можемо вважати гру грою, якщо вона має такі властивості: інтерактивна, має правила, має одну або декілька цілей, має кількісно виміряний показник, має впізнаване завершення [3]. Є декілька термінів для позначення способів, як ігри можуть бути залучені до навчального процесу: гейміфікація (gamification), серйозні ігри (serious game), навчальні або освітні ігри (educational games), навчання на основі ігор (game based learning) [5].

Серйозні ігри (serious game) - це ігри, яких основна ціль є щось навчити, розвинути навички чи розв'язати реальні проблеми, наприклад, у сфері здоров'я, соціальних проблем, реклами, політики тощо [3]. До таких ігор можна зарахувати цифрові ігри «Sea Hero Quest», «Underground» і настільну гру «Cashflow» (рис. 1)

Рис. 1. **Гральне поле «Cashflow» Джерело: інтернет-магазин Rich Dad** (https://richdad.com/cashflow/)

Навчальні або освітні ігри (educational games) - це підвид серйозних ігор, використовуються у формальному освітньому середовищі, як школи чи вищі навчальні заклади [5]. Гра може допомогти дітям вивчати уроки зі школи (цифрова гра «Prodigy»), дізнатись про історичну архітетуру (настільна гра "Мандрівка Україною"), розвинути навички планування і спритності («Діти проти зомбі» (Zombie Kidz Evolution) (рис. 2), «Dobble»)

Рис 2. **Елементи гри «Zombie Kidz Evolution». Джерело: інтернет-магазин Geekach** (https://geekach.com.ua/diti-proti-zombi-zombie-kidz-evolution/)

Навчання на основі ігор (game based learning) - це процес пізнання через гру. Використання гри тут навмисне, навчання відбувається шляхом запам'ятовування в процесі гри, таким чином ігрова діяльність балансує з освітньою [3]. Навчання відбувається шляхом заглиблення в ігровий процес. Такі ігри можуть бути як настільними, так і цифровими: цифрова гра «Еко» (Eco), настільна гра Крила (Wingspan) (рис. 3).

Рис 3. **Елементи гри "Крила". Джерело: інтернет-магазин Geekach** (https://geekach.com.ua/krila-wingspan-ukrainskou/)

Гейміфікація (gamification) - це використання елементів ігрового дизайну в неігрових контекстах [5]. Гейміфікація не завжди стосується освіти, вона може стосуватися й інших сфер життя. Вона передбачає різні мотивації до виконання якоїсь дії, наприклад набирання очок балів тощо. Деякі компанії використовують такий хід для привернення уваги до бренду: програми лояльності компаній «ОККО», «Сільпо». Додаток «Дуалінго» (Duolingo) (рис. 4) має систему накопичення балів, щоб заохотити користувачів вивчати мови.

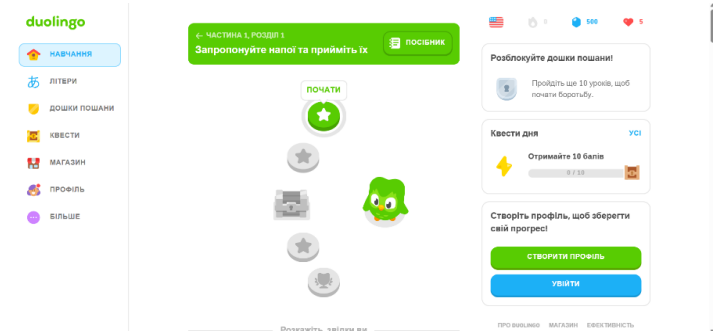

Рис 3. **Вікно вебверсії "Дуалінго"** (https://www.duolingo.com/learn)

Ігровий спосіб спрощує вивчення конкретної теми. Ігри можуть спеціально розроблятися для ознайомлення людей з незнайомою культурою з тою чи іншою метою [4]. Для передачі історико-культурного контексту у настільних іграх можна застосовувати кілька сценаріїв: 1. моделювання історичних подій (гравці виконують ролі учасників певної

епохи, приймають стратегічні рішення або відтворюють хронологію подій. Це дозволяє відчути причинно-наслідкові зв'язки та наслідки дій різних соціальних груп), 2. культурні квести та завдання (збір артефактів, виконання завдань); 3. використання сюжетних карт та ілюстрацій (через образи можна передати атмосферу епохи, символіку, архітектуру та елементи побуту. Картки із зображеннями можуть слугувати підказками, мотивувати створення власного наративу та формувати асоціативне сприйняття культурних явищ); 4. порівняльний аналіз епох чи культур (зіставлення традицій, різних регіонів і часів, що сприяє розвитку аналітичних навичок та глибшому розумінню культурної спадщини) .

Варто відмітити, що дизайн настільної гри виступає не просто естетичним доповненням, а одним із ключових чинників залучення гравця. Візуальна привабливість, продумана композиція, кольорова палітра, графічні елементи та якість матеріалів формують перше враження та стимулюють інтерес до гри, водночас впливаючи на емоційне залучення та мотивацію. Недооцінка цих аспектів може призвести до втрати інтересу, зниження мотивації та зменшення освітньої цінності гри [10]. Особливо важливо, щоб дизайн ігор для пізнання культурно-історичної спадщини враховував баланс між історичною достовірністю та ігровою динамікою. Досягнення цього балансу потребує комплексного підходу: використання перевірених джерел та консультацій з експертами, адаптація механік до вікових і когнітивних особливостей споживача (гравця), інтеграція наративу та візуальних елементів, а також тестування та рефлексія гри з аудиторією [1]. Такий підхід забезпечить одночасно точність навчального контенту та захопливий ігровий досвід, що підвищує ефективність пізнання культурно-історичної спадщини.

Вибір кольору окреслюють, як один з ключових аспектів візуального дизайну [2]. Використання різної яскравості кольору може вплинути на довговічність використання продукти, а також на його зручність [2]. Дослідник D. Stoykov розглядає проблему залежності графічного дизайну від просування туризму в різних країнах південно-східної Європи. Кольори на офіційних туристичних логотипах збігаються з кольорами національних прапорів у більшості випадків або позначали види відпочинку, які пропонувала країна(синій - море, зелений - природа, свіжість), таким чином створюючи відповідні асоціації[9]. У іграх про культурну спадщину колір можна використовувати для вираження історичних часів, регіону.

Форма також впливає на сприйняття дизайну і може бути плавною різкою, симетричною, асиметричною тощо. Форми можуть мати асоціації, наприклад у харчовому дизайні часто використовують різні форми для окреслення певних смаків чи запахів (округлість – солодкість, кутастість – кислинка) [8]. Форма може викликати асоціації з конкретною епохою людства, робити атмосферу гри серйозною або жартівливою.

Також у дизайні актуальна тема ілюстрації, яка виступає важливим комунікативним елементом, що має відповідати продукту стилістично, композиційно та тематично, доповнюючи й інтерпретуючи зміст [13]. У XXI столітті вона перестала бути буквальним відтворенням тексту, дедалі частіше набуваючи самостійного змістового значення та відображаючи авторську стилістику, що зумовлює її суб'єктивний характер [14]. У дизайні настільних ігор вона стає основою візуального сторітелінгу – способу передавання змісту через образи, які швидко й інтуїтивно сприймаються користувачем, спрощують розуміння правил, визначають порядок читання інформації та впливають на

рівень залученості гравця. Таким чином, візуальна складова не лише ілюструє, а й пояснює ігровий процес, забезпечуючи ефективну комунікацію між дизайнером і користувачем [6]. Візуальний сторітелінг базується на інтуїтивності сприйняті. Зображення зазвичай зрозуміліше сприймається людьми, так як відображає суть абстрактно, з меншою кількістю матеріалу, що робить їх менш інформаційно складними.

Таким чином, у дизайні гри візуальна складова функціонує на рівні з текстом, формуючи цілісну систему комунікації, де ключовим залишається концептуальний задум. Саме узгодженість ідеї, візуальних образів і текстових елементів забезпечує швидке розуміння правил, інтуїтивне сприйняття знаків та підвищує залученість гравця, впливаючи на загальний досвід взаємодії з грою.

Висновки та пропозиції. Аналіз показав, що настільні ігри, інтегровані з елементами serious game та візуального сторітелінгу, ефективно поєднують навчальний та ігровий процес. Вони сприяють формуванню уявлення про культурно-історичну спадщину, розвивають когнітивні та соціальні навички, підвищують мотивацію та емоційне залучення учасників. Ключовими чинниками ефективності є продуманий дизайн, інтуїтивна візуалізація та баланс між історичною достовірністю і динамікою гри, що забезпечує одночасно доступність, інтерактивність та навчальну цінність. Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні конкретних механік та елементів дизайну, що найефективніше сприяють засвоєнню історико-культурного контенту, а також на адаптації настільних ігор для різних вікових груп та освітніх контекстів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES:

1. Adane A., ChekoleA., Gedamu, G. (2019) Cultural Heritage Digitization: Challenges and Opportunities International Journal of Computer Applications 178(33):1-5
https://www.researchgate.net/publication/334522738_Cultural_Heritage_Digitization_Challenges_and_Opportunities

2. Alexia K., R., Prajitno G., G., Maha V., A., Ingriana A., (2023) The impact of visual design on consumer engagement: A systematic review of the literature on modern marketing campaigns Journal of Interconnected Social Science
https://dynamicjournal.my.id/index.php/JISS/article/view/39

3. Becker, K.(2021) What's the difference between gamification, serious games, educational games, and game-based learning? Academia Letters, Article 209. https://doi.org/10.20935/AL209.

4. Gomez, N., C., Marklund, B. B. (2018) A Game-Based Tool for Cross-Cultural Discussion: Encouraging Cultural Awareness with Board Games International journal of serious games 5(4): 81-98 https://doi.org/10.17083/ijsg.v5i4.259

5. Pope, L., C. (2021) Board Games as Educational Tools The Journal of Sustainability Education
https://www.susted.com/wordpress/content/board-games-as-educational-tools_2021_05/

6. Roth, R., E. (2020) Cartographic Design as Visual Storytelling: Synthesis and Review of Map-Based Narratives, Genres, and Tropes The Cartographic Journal 58(1):83-114
https://doi.org/10.1080/00087041.2019.1633103

7. Sandrone, S., Carlson, C. (2021) Gamification and game-based education in neurology and neuroscience: Applications, challenges, and opportunities Brain Disorders 1 100008 https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S266645932100007X

8. Spence C. (2023) Explaining Visual Shape–Taste Crossmodal Correspondences Multisensory Research 36 (2023) 313–345 https://brill.com/view/journals/msr/36/4/article-p313_1.xml?ref=technews.lk

9. Stoykov D., Z. (2024) Impact of the colour perception of graphic design on promoting tourist destinations of Southeast Europe Journal of Graphic Engineering and Design, 15(3), 21–29. https://jged.uns.ac.rs/index.php/jged/article/view/1364

10. Sunwall, E. (2024) Usability Heuristics Applied to Board Games NN Group https://www.nngroup.com/articles/usability-heuristics-board-games/

11. Заруцька, В., & Жиленко, М. (2021). Дидактичні настільні ігри як інструмент підвищення ефективності викладання у вищій школі. Молодий вчений, 4 (92), 46-49. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-10

12. Культурна спадщина України, (2022) Велика енциклопедія України https://vue.gov.ua/%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%B4%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8#.D0.90.D0.B2.D1.82.D0.BE.D1.80_.D0.92.D0.A3.D0.95

13. Новік, Г., & Земцова, П. (2021). Сучасна ілюстрація. Видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА Теорія та практика дизайну, (24), 95–103. https://doi.org/10.18372/2415-8151.24.16296

14. Силаєва А. В. (2026) Ілюстрація як засіб візуальної комунікації в сучасному книжковому виданні. In: X International Scientific and Theoretical Conference «Theoretical and practical scientific achievements: research and results of their implementation», February 13, 2026, Liverpool, UK. С. 393–395. https://eprints.zu.edu.ua/46768/

Шимоня Іванна Володимирівна
Судовий експерт
Закарпатського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ЕЛЕМЕНТІВ ЗАХИСТУ АНТИКВАРНИХ БАНКНОТ

Антикварні банкноти є важливим об'єктом вивчення в історії грошей, колекціонуванні та фінансового права. Ще з початку впровадження паперових грошей у обіг виробники відчули необхідність захисту від підробки, тому вже в XVI–XVIII ст. почали використовуватися перші захисні елементи - від спеціального паперу до складних візерунків. Історичний розвиток цих елементів демонструє еволюцію «діалогу» між видавцями грошей та шахраями, що намагалися відтворити цінні документи [1].

Однією з перших ліній захисту був сам матеріал - папір, який виготовлявся з льону, волокна від використаних мішків або інших спеціальних матеріалів. Так, папір ранніх банкнот Англії з льону виявився важким для відтворення навіть німецькими фальшивомонетниками часів Другої світової війни, що доводить, що навіть на той час папір сприймався як один із ключових елементів захисту [2]. Китайські паперові гроші епохи Мін вже мали відтиснуті тексти, які попереджували про суворі кари за використання фальшивих банкнот, таким чином поєднуючи елементи правового та психологічного захисту. Візуальні елементи, такі як складні віньєтки, гільйошні візерунки та гравіювальні мотиви, створювали високий технологічний бар'єр для копіювання, оскільки відтворити їх вручну було практично неможливо [4].

Поява водяних знаків у XVII–XVIII ст. стала важливим етапом розвитку захисту паперових грошей. Водяні знаки виконувалися під час виробництва паперу, коли відтиски на решітці давали «напівпрозорі» символи, видимі при розгляді банкноти проти світла. Такі елементи були важкими для відтворення без спеціального обладнання, а деякі складні композиції (наприклад, кельтські орнаменти на банкнотах Шотландії) вважалися майже неповторними [5].

У ряді європейських країн водяні знаки використовувалися як своєрідні «логотипи» банку, що не тільки підвищували надійність паперового гроша, але й візуально підкреслювали авторитет інституції-емітента. Завдяки цьому вони стають одним із найдовше використовуваних елементів захисту - від антикварних банкнот до сучасних випусків.

Ранні банкноти Стокгольмського банку середини XVII ст. використовували комбінацію водяних знаків та великої кількості воскових печаток, які наносились спеціальними сталевими кліше. Такі елементи вважалися ефективними, оскільки відтворити точну геометрію печаток і відповідне відтиснення в тій самій позиції було дуже складно [4].

Хоча широко використовувати воскові печаті на кожній банкноті з часом припинили, техніка ембосінгу (сліпий тиснений штамп) залишилася як окремий елемент захисту:

банкноти мали рельєфні логотипи банку, що відчувалися на дотик і відтиналися на друкарському барвнику. Такі рельєфні елементи були відомі ще в ранніх випусках Банку Шотландії.

Одним із найважливіших захисних прийомів у період європейських банкнот XVIII–XIX ст. стала відмова від простих шрифтів на користь складних гравіювальних композицій, зокрема **гільйошні елементи -** орнаменти з переплетених хвилястих ліній. Такі візерунки виглядали як незрівнянно складні, і будь-яка спроба відтворити їх вручну приводила до помітних відмінностей [3]. Крім того, використання гравюр (інтагліо) та мініатюрних гравюр для передачі портретів і архітектурних мотивів створювало додатковий захисний бар'єр. Таким чином, естетична складність сама по собі ставала елементом захисту.

Ще однією лінією еволюції захисту стали кольори та типи фарби. В XIX ст. фальшивомонетники почали використовувати фотографічні копії чорно-білих елементів, а потім наносити на них кольорові деталі. Відповіддю сталось впровадження спеціальних зелених чорнил, які практично не піддавалися видаленню, що й дало початок американським «зеленим валіжкам» (greenbacks) [3].Крім того, почали використовувати різнокольорові плямки, додаткові колірні фігури та складну багатокольорову друковану композицію, що збільшувала вартість копіювання і робило візуальні відмінності від оригіналу очевиднішими. Такі елементи вже були «перехідними» між антикварним етапом та сучасною системою захисту банкнот.

У випадку з українськими антикварними банкнотами (наприклад, випуски УНР, УРСР, ранні незалежні випуски) також використовувалися типові для європейської традиції захисні прийоми: спеціальний папір, віньєтки, складні шрифти, номери серій та, в пізніших серіях, початкові форми водяних знаків. Такі риси роблять українські банкноти XIX-XX ст. окремим об'єктом вивчення в рамках загальної історії елементів захисту паперових грошей [7]. Порівняння з західноєвропейськими та світовими прикладами показує, що українські емітенти використовували вже відомі технології, але часто адаптували їх до власних візуальних і культурних символів, що дає додатковий колекційний та історичний інтерес.

Таким чином, антикварні банкноти є важливим етапом у розвитку захисних елементів, оскільки в них вперше сформувалася система, яка пізніше послужила основою для сучасних технічних захисних прийомів (нитки, голографія, ОВД-елементи тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beresiner, Y and C. Narbeth (1973) The Story of Paper Money, Newton Abbot: David & Charles.
2. Bank of England, "Balancing security and aesthetics: the evolution of modern banknote design".
3. Bank of Canada Museum, "Security is in the bank note".
4. Symes P. J., "Security Features in World Banknotes".
5. "Security Features - Banknotes". Електронний ресурс: https://banknoteinfo.net.
6. О.В. Колесников, Д.І. Бойко, О.О. Коковіхіна. Навчальний посібник "Історія грошей та фінансів" (Харківський національний економічний університет), 2007.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Криваль Роман Вячеславович,
курсант 3 курсу факультету
підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Національної поліції України
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: ***Декусар Ганна Геннадіївна***
старший викладач кафедри мовної підготовки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ, А ТАКОЖ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Якщо аналізувати сучасний стан української державності крізь призму функціонування кримінального судочинства, стає очевидно, що система правопорядку працює в безпрецедентних умовах. Повномасштабна збройна агресія, тимчасова окупація окремих територій, постійна ракетна загроза та диверсійна активність створюють не просто складний фон, а визначають реальний контекст діяльності слідчих, прокурорів і суддів. У таких умовах документування та розслідування кримінальних правопорушень перетворюється на один із ключових інструментів захисту державності та відновлення справедливості.

На відміну від умов мирного часу, кримінальний процес під час збройного конфлікту поєднує декілька правових площин. З одного боку, діють норми національного кримінального та кримінального процесуального законодавства, з іншого - норми міжнародного гуманітарного права та стандарти міжнародного кримінального правосуддя. Така багатовекторність регулювання вимагає від правозастосувачів не лише знання законодавства, а й уміння співвідносити його з міжнародними зобов'язаннями України.

На мою думку, це значно підвищує роль фахової підготовки та спеціалізації слідчих і прокурорів, які працюють із воєнними злочинами.

Основні процесуальні орієнтири визначає Кримінальний процесуальний кодекс України. Саме він регламентує порядок внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ст. 214), проведення слідчих (розшукових) дій (ст. 223), встановлює вимоги до допустимості доказів (ст. 86) та окреслює предмет доказування (ст. 91) [1]. В умовах воєнного

стану значення чіткого дотримання цих норм лише зростає. Несвоєчасне внесення даних до ЄРДР або процесуальні помилки під час фіксації доказів можуть поставити під сумнів результати всього розслідування. Особливо це актуально у справах, які потенційно можуть стати предметом розгляду міжнародних судових інституцій.

Окремої уваги потребує питання правильної правової кваліфікації. У реаліях збройного конфлікту досить складно провести межу між загальнокримінальним правопорушенням і воєнним злочином. Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за злочини проти основ національної безпеки (ст. 109-114-2), колабораційну діяльність (ст. 111-1), пособництво державі-агресору (ст. 111-2), а також за порушення законів та звичаїв війни (ст. 438) [2]. Для правильної кваліфікації необхідно встановити наявність збройного конфлікту, зв'язок діяння з ним та відповідність ознак складу злочину міжнародним стандартам. Помилка на цьому етапі може призвести до перекваліфікації або навіть виправдання особи в суді.

На практиці ключове значення має встановлення так званого контекстуального елементу - тобто доведення, що діяння було вчинене саме у зв'язку зі збройним конфліктом і не є ізольованим кримінальним епізодом. Наприклад, для кваліфікації за ст. 438 КК України необхідно довести факт порушення норм міжнародного гуманітарного права, а також те, що особа усвідомлювала характер конфлікту. Окремі діяння можуть одночасно містити ознаки як воєнного злочину, так і злочину проти національної безпеки, що зумовлює необхідність правильної конкуренції норм. У таких випадках слідчий і прокурор повинні чітко визначити, яка норма є спеціальною, а яка - загальною, і застосувати правила кваліфікації з урахуванням фактичних обставин справи.

Крім того, потрібно враховувати суб'єктний склад. Для окремих злочинів проти основ національної безпеки суб'єкт є спеціальним (наприклад, громадянин України у складі колабораційної діяльності), тоді як для воєнних злочинів суб'єкт може бути як військовослужбовцем, так і цивільною особою, яка бере участь у конфлікті. Неправильне визначення суб'єкта злочину також впливає на кваліфікацію і подальший розгляд справи судом.

Важливий вплив на організацію досудового розслідування має правовий режим воєнного стану, закріплений у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» [3]. Відповідно до ст. 8 цього Закону допускається запровадження тимчасових обмежень окремих прав і свобод, особливого режиму пересування та інших заходів безпеки. Навіть за таких умов держава зобов'язана забезпечувати дотримання конституційних гарантій, принципу законності та верховенства права [7]. Інакше сама ідея справедливого правосуддя втрачає свій зміст.

У процесуальному аспекті воєнний стан впливає на строки досудового розслідування, можливість проведення слідчих дій у визначених районах, а також на порядок доступу до окремих територій чи об'єктів. Об'єктивні обставини (активні бойові дії, мінування місцевості, відсутність контролю над територією) можуть унеможливлювати негайний огляд місця події або проведення експертизи. У таких випадках фіксація доказів здійснюється за допомогою фото- і відеозапису, показань свідків, матеріалів дистанційного спостереження. Проте навіть за спрощених умов необхідно забезпечити належність і допустимість доказів відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

Також воєнний стан зумовлює підвищені вимоги до безпеки учасників кримінального провадження. Свідки у справах щодо воєнних злочинів або колабораційної діяльності можуть піддаватися реальній загрозі, тому актуальним є застосування заходів безпеки, передбачених законодавством. Невжиття таких заходів може негативно вплинути як на повноту доказової бази, так і на забезпечення прав людини.

Отже, у період збройного конфлікту питання кваліфікації та організації досудового розслідування потребують не формального, а глибокого правового аналізу. Від правильності первинної правової оцінки та дотримання процедур залежить не лише результат конкретного провадження, а й загальна ефективність системи кримінальної юстиції в умовах воєнного стану.

Проблемним також є розслідування злочинів, вчинених на тимчасово окупованих територіях. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [4] у ст. 9 визначає незаконність органів, створених не відповідно до українського законодавства. Це означає відсутність можливості офіційної процесуальної взаємодії з такими структурами. У результаті збирання доказів часто здійснюється дистанційно, із залученням свідчень внутрішньо переміщених осіб, матеріалів відкритих джерел, супутникових знімків, цифрових даних. Таким чином, значно зростає роль цифрової криміналістики та аналітичних підрозділів.

Крім того, у воєнних умовах актуалізується питання збереження доказів і безпеки інформації. Втрата матеріалів провадження внаслідок обстрілів або кібератак може мати непоправні наслідки. Саме тому важливим є створення резервних електронних копій, використання захищених серверів, шифрування даних та спеціалізованих підрозділів, які займаються документуванням воєнних злочинів [5; 6; 7]. На мою думку, цифровізація кримінального процесу в умовах війни - це не просто сучасна тенденція, а необхідність.

Не можна оминути й психологічний аспект. Потерпілі та свідки воєнних злочинів часто перебувають у стані глибокої травматизації, що впливає на повноту та послідовність їхніх показань. У таких випадках слідчий має діяти максимально коректно, з урахуванням принципів недопущення повторної травматизації. Водночас і самі працівники правоохоронних органів зазнають постійного стресу. Це обумовлює потребу в системній психологічній підтримці та професійних тренінгах.

Значення також має міжнародна співпраця. За обмеженого доступу до окупованих територій взаємодія з міжнародними організаціями та судовими інституціями дозволяє посилити доказову базу та забезпечити притягнення винних до відповідальності як на національному, так і на міжнародному рівнях. Такий підхід сприяє реалізації принципу невідворотності покарання та формує довіру до правосуддя.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що досудове розслідування в умовах збройного конфлікту є складним і багаторівневим процесом. Воно поєднує правові, організаційні, технічні та психологічні аспекти. На мою думку, ефективність цієї діяльності безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки кадрів, їхньої здатності діяти в екстремальних умовах та глибокого розуміння як національного, так і міжнародного права.

Саме системність, відповідальність і професіоналізм дозволять забезпечити справедливе кримінальне судочинство навіть у найскладніший для держави період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення: 27.02.2026);
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 27.02.2026);
3. Закон України "Про правовий режим воєнного стану" від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення: 27.02.2026);
4. Закон України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" від 15.04.2014 № 1207-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18 (дата звернення: 27.02.2026);
5. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12.08.1949. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151 (дата звернення: 27.02.2026);
6. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 27.02.2026);
7. Закон України "Про національну безпеку України" від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 27.02.2026).

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Stolna Olha,
Bachelor's student
Faculty of Primary Education
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,
Ukraine

IMPLEMENTATION OF V. O.SUKHOMLYNSKYI'S IDEAS IN MODERN PRIMARY SCHOOL

The contemporary education system of Ukraine is undergoing a period of active reforms aimed at creating a new educational paradigm focused on the child's personal development, the formation of key competencies, the upbringing of a responsible citizen, and ensuring the harmonious development of the individual. The concept of the New Ukrainian School envisions the humanization of the educational process, a child-centered approach, the integration of learning and upbringing, and the development of students' critical thinking, creativity, and independence.

In the context of these changes, the pedagogical heritage of the prominent Ukrainian humanist educator V.O. Sukhomlynskyi gains particular relevance, whose ideas were largely ahead of their time and are now finding new interpretation in modern pedagogical theory and practice. His pedagogical system is based on the principles of humanism, respect for the child's personality, the development of their intellectual and spiritual potential, and the integration of learning with real-life practice and upbringing [2].

The issues of forming a creative, independent, and thinking personality, which were central to Sukhomlynskyi's pedagogical concept, remain extremely relevant in the modern primary school. Therefore, revisiting his ideas, their analysis, and adaptation to the conditions of the contemporary educational environment represent an important area of academic research in the field of pedagogy.

A special place in the scholar's pedagogical heritage belongs to the issue of developing a child's thinking. The educator emphasized that the primary task of the school is to cultivate students' ability to think, analyze, compare, and draw conclusions [1].

The educator stressed that knowledge must not be assimilated mechanically, but rather comprehended and connected to the child's life experience. He believed that genuine learning begins when a child asks questions, seeks answers, and makes their own discoveries.

In the modern primary school, considerable attention is devoted to the development of critical thinking, which entails students' ability to analyze information, argue their position, and draw well-founded conclusions. The methods of problem-based learning, research activities, project work, and interactive technologies largely resonate with the pedagogical ideas of V.O. Sukhomlynskyi.

One of the effective means of developing intellectual activity is project-based activity, which enables the integration of academic learning with creative and research activities, creating conditions for the comprehensive development of the personality. It is oriented toward the creative self-realization of students, develops their intellectual abilities, and fosters exploratory and research skills. However, the organization of project-based activities in primary school has its specific features, determined by the age-related and psycho-physiological characteristics of younger learners, and involves students completing independent or group tasks aimed at exploring a particular topic.

For instance, 3rd-grade students carry out an educational project called "Plants of Our Region". In the course of this work, they gather information about various plants, conduct observations in nature, create drawings and presentations, and present the results of their work to the class.

Project-based activities offer a number of undeniable benefits for the development of young learners. They develop thinking, language skills, and the ability to articulate thoughts and speak in front of an audience. Frequently, working on a project and presenting it helps a child build healthy self-esteem. Some children are able to believe in themselves and assert themselves, while others, conversely, realize that nothing can be achieved without hard work. The student learns to work in a team, as well as to assume and share responsibility for making choices and solving problems.

During project-based activities, young learners develop the skills to critically evaluate the received information and foster creative thinking, which is indispensable for creating something new; thus, students gain the experience necessary for their further development [3].

Thus, the analysis of V. O. Sukhomlynskyi's pedagogical heritage and modern primary education practice provides grounds to assert that the ideas of the prominent humanist educator have not lost their relevance even in the contemporary conditions of educational reform. The focus on the child's personality, the development of their thinking, cognitive activity, creative abilities, and independence fully aligns with the core principles of the New Ukrainian School. The scholar's pedagogical approaches, aimed at fostering students' intellectual activity, seamlessly integrate with modern educational technologies, specifically problem-based learning, research activities, interactive methods, and project work.

REFERENCES

1. Davydiuk, N. (2019). Psykholoho-pedahohichni umovy rozumovoho vykhovannia ditei u pratsiakh V. O. Sukhomlynskoho [Psychological and pedagogical conditions of children's intellectual upbringing in the works of V. O. Sukhomlynskyi]. Nova pedahohichna dumka [New Pedagogical Thought], (3), 77–80.

2. Honcharenko, S. U. (2020). Suchasna pedahohika i spadshchyna V. O. Sukhomlynskoho [Modern pedagogy and V. O. Sukhomlynskyi's heritage]. Osvita Ukrainy [Education of Ukraine], (12), 45–48.

3. Lavrenko, S. O. (2024). Pedahohichni idei V. O. Sukhomlynskoho i Nova ukrainska shkola: u dialozi iz suchasnistiu [V. O. Sukhomlynskyi's pedagogical ideas and the New Ukrainian School: in a dialogue with modernity]. Innovatsiina pedahohika [Innovative Pedagogy], 2(78), 14–17.

Бачуріна Діана Максимівна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Середня освіта (Українська мова та література)»
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
м. Київ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ЗНО (НМТ) З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Як відомо, старшокласники за віковою класифікацією є підлітками. Незважаючи на те, що підлітки почувають себе дорослими, насправді вони лише на шляху до дорослішання, тож не можуть повністю брати відповідальність за власні рішення, часто втрачають мотивацію до навчання та можуть бути імпульсивними чи запальними. Саме тому ґрунтовно спланований психолого-педагогічний супровід під час підготовки до ЗНО є важливим.

Насамперед старший шкільний вік характеризується поступовим завершенням підліткової кризи, що характеризується активним формуванням самосвідомості, розвитком рефлексії й здатності до професійного самовизначення та планування діяльності, що створює передумови для усвідомленої підготовки до тестування. Водночас у цей період спостерігається підвищений рівень тривожності, зумовлений значущістю результатів іспиту, що може негативно впливати на концентрацію уваги, швидкість обробки інформації та якість виконання завдань [1-2].

Важливу роль також відіграє рівень навчальної мотивації, який впливає на інтенсивність пізнавальної діяльності, наполегливість у підготовці та орієнтацію на досягнення високих результатів [3]. Проте, як вже зазначалось, підлітки схильні втрачати мотивацію до навчання, тому, щоб процес підготовки був регулярним, важливо допомогти учням сформувати високий рівень дисципліни, коли навчання перетворюється на звичку. Крім того, важливу роль відіграє близьке оточення підлітка. Якщо друзі відповідально ставляться до навчання та сумлінно готуються до тестування, старшокласник прагне теж забезпечити базову потребу психологічної безпеки, приналежність до певного угрупування, та переймає їхню навчальну модель.

Суттєвими є також пізнавальні психічні процеси процеси: увага, пам’ять, мислення, уява, сприймання тощо. Концентрація уваги забезпечує точність виконання завдань, оперативна й довготривала пам’ять сприяють відтворенню необхідної інформації, а мислення дозволяє правильно інтерпретувати умови завдань і обирати оптимальні стратегії їх розв’язання [4]. Згадані вище психічні процеси старшокласники розвивали протягом всіх шкільних років, проте в окремих учнів можуть виникати труднощі. У такому випадку вчитель має показати ефективні стратегії вирішення типів тестових

завдань та навчити учнів користуватись ними за алгоритмом. Важливо сформувати й загальну стратегію вирішення іспиту НМТ як мультипредметного тесту для кожного учня індивідуально, враховуючи його можливості та цілі. Крім того, полегшити запам'ятовування допоможуть різні дидактичні прийоми (мнемонімічні фрази, асоціації) та цифрові засоби (наприклад, картки Quizlet) [5].

Важливою педагогічною умовою ефективної підготовки старшокласників до підсумкового тестування є раціональна організація навчального процесу, що передбачає поєднання теоретичної підготовки з практичним відпрацюванням тестових завдань [6]. Учні в процесі навчання мають вміти виконувати різні типи завдань, зокрема письмові вправи, проте акцент під час підготовки варто робити саме на тести. Ефективним також є моделювання умов реального іспиту, що сприяє адаптації учнів до часових обмежень, формату завдань і психологічного навантаження. Системна робота з типовими помилками дозволяє виявляти прогалини в знаннях та коригувати навчальний процес.

Не менш важливою є індивідуалізація навчання, що враховує рівень підготовки, темп засвоєння матеріалу та індивідуальні особливості учнів. Звісно, диференційований підхід може бути проблемно реалізувати в межах шкільного класу, проте це реально за допомогою поділу класу на невеликі групи за рівнем знань. Групи з вищим початковим рівнем знань будуть отримувати складніші завдання, групи з нижчим – легші. Вчитель пояснює основи теми назагал, а далі учні починають працювати практично в мінігрупах, допомагаючи один одному опанувати матеріал. У цьому процесі вчитель виконує роль фасилітатора, запезпечуючи необхідну допомогу учням в потрібний момент.

Важливим елементом підготовки є забезпечення психологічної готовності до іспиту. Це передбачає зниження рівня тривожності через формування впевненості у власних силах та створення сприятливого психологічного клімату. Часто учні допускаються помилок у тестах, оскільки не вірять у те, що відповідь, яка на їхню думку є правильною, є такою насправді. Впевненість у власних силах формує позитивну Я-концепцію і сприяє виконання тестових завдань правильно. Значущим є також розвиток емоційної стійкості, що дозволяє ефективно функціонувати в умовах стресу.

Під час підготовки важливу роль відіграє підтримка з боку педагогів і батьків, яка забезпечує мотивацію, формує позитивне ставлення до навчальної діяльності та знижує психологічне напруження. Крім того, формування адекватної самооцінки сприяє об'єктивному усвідомленню власного рівня підготовки, запобігає як заниженню, так і завищенню очікувань і, відповідно, забезпечує більш ефективну мобілізацію ресурсів у процесі тестування [7].

Отже, ефективна підготовка старшокласників до підсумкового тестування зумовлюється комплексною взаємодією психологічних і педагогічних чинників, серед яких провідне значення мають мотивація, розвиток пізнавальних процесів, індивідуалізація навчання та психологічна підтримка. Системний психолого-педагогічний супровід забезпечує не лише підвищення результативності складання тестів, а й формування впевненості, емоційної стійкості та готовності учнів до подальшого професійного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Терещенко Л. А., Толкунова І. В. Психологічні особливості підвищення рівня стресостійкості дітей підліткового віку в умовах війни. Психологічний часопис : науковий журнал. Київ, 2023. Т. 9. Вип. 3 (71) С. 28-38.

2. Домбровський І., Самолук Т. Вікові та психологічні передумови становлення особистої рефлексії в підлітковому віці. Психосоціальні ресурси особистісного та соціального розвитку в епоху глобалізації: матеріали Міжнародної науково практичної конференції, 4–5 листопада 2022 р. у 2 т. Тернопіль. ЗУНУ, 2022. Т. 1. С. 114.

3. Поліщук О. Р. Підготовка старшокласників до вступу до закладів вищої освіти: соціально-психологічний вимір: монографія; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань : Візаві, 2022. 215 с.

4. Психологія сім'ї: підручник. за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248 с.

5. Клочко Т. В., Росса О. В. Розвиток функціональної пам'яті старшокласників в процесі підготовки до ЗНО з української мови та літератури. Topical issues of modern science, society and education: матеріали 8-ї Міжнародної науково практичної конференції, 26–28 лютого 2022 р. Харків. SPC Sciconf, 2022. С. 731.

6. Дудина Б. В., Строганова Г. М. Психологічні умови підготовки старшокласників до ЗНО з української мови під час змішаного навчання. Major Achievements in Science and Education: матеріали 1-ї Міжнародної науково практичної конференції, жовтень 2021 р. с. 53-61

7. Ткаліч К. В. Психологічні особливості прояву самооцінки підлітка. Теоретико методологічні проблеми практичної психології та її перспективи розвитку: збірник доповідей Всеукраїнської студентської науково практичної конференції присвяченої 125 річчю з дня народження Гордона Олпорта. Кропивницький, 2022. С. 186.

Березова Лідія Сергіївна,
к.пед. наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Державного торговельно-економічного університету
м.Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В межах сучасного освітнього простору, що характеризується інтенсивним розвитком цифрових технологій, зокрема, у сфері викладання іноземних мов у закладах вищої освіти, особливого значення набувають інноваційні підходи до організації навчального процесу, серед яких провідне місце займає змішане навчання (blended learning). Даний підхід передбачає інтеграцію традиційного та дистанційного форматів, що сприяє оптимізації процесу навчання і забезпечує підвищення результативності в процесі викладання іноземної мови у закладах вищої освіти.

Насамперед, змішане навчання сприяє підвищенню мотивації студентів, розвитку їхньої самостійності, відповідальності за результати навчання та формуванню іншомовної комунікативної компетентності, що відповідає сучасним вимогам до підготовки майбутніх фахівців. Цілеспрямоване поєднання аудиторної роботи під керівництвом викладача та дистанційної форми навчання у процесі викладання іноземної мови активізує навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти, дозволяє урізноманітнити форми та методи роботи, забезпечує диференційований підхід до навчання, дає можливість викладачеві враховувати індивідуальні освітні потреби студентів. Особливого значення у структурі змішаного навчання набуває використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що відкривають доступ до широкого спектру автентичних матеріалів іноземною мовою (відео, подкасти, додатки, інтерактивні навчальні платформи, наприклад, Duolingo, Memrise, Babbel тощо). З точки зору європейських науковців, цифровізація вищої освіти здатна змінювати методику викладання дисциплін у ЗВО, підходи до оцінювання навчальних досягнень здобувачів та адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби студентів [1]. В свою чергу, активна цифровізація не лише сприяє інтеграції освіти України у європейський простір, а й веде до підвищення мобільності студентів та викладачів шляхом адаптації освітніх програм до європейських стандартів [2].

Зокрема, у практиці викладання англійської мови в Державному торговельно-економічному університеті (м.Київ) особливу увагу у процесі реалізації змішаного навчання приділено використанню цифрової платформи MyEnglishLab як складової навчально-методичного забезпечення деяких дисциплін з іноземної мови. Ця платформа інтегрується у навчальні курси і виступає ефективним інструментом організації індивідуальної та самостійної роботи студентів. Використання цифрової платформи передбачає виконання

тестових завдань, інтерактивних вправ, роботу з аудіо- та відеоматерілами як в аудиторії під керівництвом викладача, так і в процесі онлайн-навчання студентів.

З метою розвитку пізнавальних здібностей студентів у процесі викладання іноземної мови ефективним є використання таких цифрових платформ як BBC Learning English, TED Talks, Cambridge English, British Council тощо. Не менш доцільним при вивченні іноземної мови у ЗВО на сучасному етапі розвитку освіти у процесі реалізації принципів змішаного навчання є інтеграція технологій штучного інтелекту (ШІ) у навчальний процес. Цифрові платформи на основі штучного інтелекту (типу ChatGPT, LingQ, DeepL, Grammarly, Write тощо) забезпечують персоналізацію навчання, гнучкість та безперервність освітнього процесу, підвищення якості іншомовної підготовки студентів, розвиток іхньої цифрової та комунікативної компетентностей. Наприклад, такі платформи дозволяють автоматично генерувати завдання відповідно до рівня компетентності студентів, аналізувати мовленнєві помилки, інтегрувати автентичні матеріали, тренувати усне мовлення, надавати швидкий зворотній зв`язок при виконанні здобувачами письмових і усних завдань.

Важливим аспектом у використанні цифрових ресурсів у процесі викладання іноземної мови у ЗВО є зміна ролі викладача, а саме можливість поєднання синхронних і асинхронних видів діяльності в межах одного практичного заняття. Так, наприклад, після опрацювання основного матеріалу відповідно до теми заняття синхронно з викладачем студенти можуть продовжувати працювати асинхронно на цифрових платформах: виконувати інтерактивні вправи для засвоєння лексики та граматичних структур, працювати з автентичними аудіо- та відеоматерілами за темою заняття, самостійно або в групах складати презентації із застосуванням ключової лексики тощо. Основними перевагами такого підходу до організації практичних занять з іноземної мови є забезпечення індивідуального темпу навчання кожного студента, можливість швидкого отримання викладачем детальних результатів успішності здобувачів. Звичайно, у процесі впровадження цифрових платформ на базі ШІ варто приділяти значну увагу питанням етичного використання даних і захисту персональної інформації, цифрової грамотності студентів і викладачів, а також педагогічному супроводу освітнього процесу під час викладання іноземної мови з метою забезпечення максимальної результативності навчання.

Таким чином, реалізація принципів змішаного навчання шляхом використання цифрових платфом у викладанні іноземної мови у закладах вищої освіти є перспективним напрямком модернізації освітнього процесу, оскільки дозволяє поєднувати традиційні методи викладання іноземних мов із сучасними цифровими технологіями, забезпечує адаптацію та індивідуалізацію навчання до потреб кожного студента, підвищує мотивацію, розвиток критичного мислення та самостійність здобувачів. Використання на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти цифрових платформ дозволяє викладачеві ефективніше аналізувати прогрес студентів, виявляти та корегувати помилки, що робить навчальний процес більш гнучким та результативним. Впровадження цифрових технологій у навчальний процес відповідає сучасним викликам освіти, відкриває нові можливості для інноваційних методик викладання іноземних мов, сприяє формуванню ключових фахових, мовних та комунікативних компетентностей майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ober J., Muller M. Digital Transformation in Higher Education: Challenges and Opportunities. Berlin: Springer, 2021. 350 p.

2. Pasichnyi R., Lysenko O. Digital Transformation of Higher Education in Ukraine: Challenges and Perspectives. Kyiv: National University of Kyiv-Mohyla Academy, 2022. 220 p.

Гнатик Каталін Бейлівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II
Фодор Катерина Йосипівна,
доктор філософії, доцент кафедри філології,
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II
Молнар Єва Романівна,
асистент кафедри філології
Закарпатський угорський університет імені Ференца Ракоці II

E-LEARNING AS A COMPONENT OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION

The use of electronic educational resources, online platforms and distance learning systems creates new opportunities to improve accessibility to education. It also supports more individualized learning paths, especially within the framework of student-centred education**.** These technologies allow learners to access materials more flexibly and be involved in the learning process in ways that better suit their individual needs. However, the implementation of e-learning in educational practice is accompanied by a number of pedagogical and organizational challenges. Many of these issues have only been partially addressed and continue to attract the attention of researchers. For example, further study is needed to determine the most effective balance between traditional face-to-face instruction and digital learning formats.

Another important area of concern is the development of digital competence not only among students but also among educators, who must be able to use modern technologies effectively in the teaching process. In addition, the creation of high-quality electronic learning materials and the identification of optimal pedagogical conditions for the successful use of e-learning remain key topics in contemporary educational research.

E-learning can be defined as an interactive form of education in which learning content is delivered online and includes automated feedback on students' learning activities [1]. From many perspectives, it resembles computer-based learning and computer-assisted instruction; however, its defining feature is the mandatory use of the internet for accessing educational materials and monitoring learners' progress and engagement.

According to Paulsen [1], although participants in e-learning environments usually have the opportunity to communicate with instructors through online platforms, such interaction is not the central element of this model. Instead, the primary focus lies in the organization, delivery and accessibility of the learning content.

It is also important to distinguish between the concepts of web-based education and e-learning. Learning itself represents only one component of the broader educational process, so web-based

education encompasses a much wider range of services than e-learning alone. Providers of e-learning services typically concentrate on the development and distribution of digital learning materials. Educational institutions implementing web-based education offer a set of educational services and support systems. In practice, these two terms are often used interchangeably, which can lead to terminological ambiguity and confusion within academic discourse.

According to Oblinger and Hawkins [2], e-learning is an important tool for increasing flexibility and expanding access to post-secondary education. As the number of adult learners continues to grow, many of whom must balance professional responsibilities, family obligations and their studies, this form of organization of the learning process becomes particularly valuable. E-learning plays a significant role in helping learners manage their time more effectively and complete courses more successfully. This advantage is also relevant for traditional students, who increasingly combine their studies with employment or other activities, often leading to scheduling conflicts.

Beyond improving accessibility, e-learning can also have a positive impact on the quality of education. Many educational programs incorporate online laboratories, simulations and visualizations that help students gain practical experience and develop a deeper understanding of complex topics. The use of specialized digital tools also enables students to work with professional resources in their field, carry out research-related tasks, and gain valuable practical experience [2].

In e-learning environments, educational materials are delivered and distributed through specialized digital tools. These tools are generally divided into two main categories: synchronous and asynchronous learning technologies.

Asynchronous tools are designed for independent study. Examples include electronic texts, audio and video materials, discussion forums, wiki resources, and other digital tools that do not require the simultaneous presence of both instructors and students. In contrast, synchronous tools involve real-time participation of all participants in the educational process. Such tools enable immediate interaction between instructors and learners. Some of these technologies also support social learning functions. Social learning involves creating an interactive environment in which learners can share their individual learning experiences and directions, which may serve as a reference point for others. This approach encourages knowledge exchange, broadens perspectives and ensures the continuous updating of information. It also enhances competence through collaboration and collective interaction [3]. When learning takes place collaboratively among peers, the effectiveness of the entire process tends to increase. Various forums and chat platforms can facilitate the exchange of ideas, encourage cooperation and provide support among participants [4].

E-learning is a vital component of the modern educational process and plays a significant role in the digital transformation of education. The rapid development of information and communication technologies has expanded the possibilities for implementing e-learning. In turn, e-learning ensures greater accessibility to educational resources and provides flexibility in organizing the learning process. Supporting a student-centred approach to education is of particular importance in this context.

1. Paulsen, M. F. (2003). *Online education and learning management systems: Global e-learning in a Scandinavian perspective*. NKI Forlaget.

2. Oblinger, D. G., & Hawkins, B. L. (2005). The myth about e-learning. *EDUCAUSE Review, 40*(4), 14–15. https://www.educause.edu/ero/article/myth-about-e-learning

3. Bingham, T. (2011). *Social learning for learning professionals.* ASTD.

4. Zakota, Z. (2019). Current trends in e-learning development. In M. Seljan, S. Pejić Bach, M. Peković, S. Perović, & D. Milković (Eds.), *Proceedings of the ENTRENOVA – Enterprise Research Innovation Conference* (pp. 571–577). IRENET – Society for Advancing Innovation and Research in Economy.

Мороз Юлія Михайлівна
здобувачка другого рівня вищої освіти
кафедри початкової та дошкільної освіти,
факультет педагогічної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна
Джура Наталія Миронівна
кандидат біологічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ПІЗНАННІ ПРИРОДИ ТА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність теми. Особистість сучасного здобувача освіти формується в умовах стрімкої цифровізації: інтернет слугує не лише джерелом інформації, а й простором комунікації, творчості та пізнання. Діти дошкільного віку з раннього дитинства взаємодіють із гаджетами, тому ігнорувати потенціал інтернет-ресурсів в освітньому процесі вже неможливо. Водночас цей вік є сенситивним для розвитку мовлення, мислення, уяви та базових соціальних навичок, що потребує педагогічно виваженого, безпечного й цілеспрямованого використання цифрових інструментів. Інтернет-ресурси здатні розширити межі традиційного заняття: візуалізувати складні явища, зробити навчання інтерактивним, підтримати індивідуальний темп дитини та стимулювати дослідницький інтерес. Проте без системного підходу вони можуть перетворитися на фактор перевантаження, фрагментарного сприйняття та поверхневих знань. Тому особливої актуальності набуває глибоке осмислення можливостей і потенційних ризиків використання інтернет-ресурсів у пізнавальній діяльності дошкільників, а також пошук педагогічно виважених підходів до їх доречного й змістовного застосування.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність використання інтернет-ресурсів у пізнанні природи та розвитку дітей дошкільного віку, розкрити їхній освітній потенціал і можливі ризики та визначити педагогічні підходи до їх ефективного застосування в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний вік – це період активного становлення допитливості та дослідницької поведінки, коли інтерес до нових знань та відкриттів стає основою діяльності дитини. Невгамовна жага нових вражень, цікавість, постійне прагнення спостерігати й експериментувати, самостійно шукати нові відомості про світ, традиційно розглядаються як найважливіші риси дитячої поведінки. Задовольняючи свою допитливість у процесі активної пізнавально-дослідницької діяльності, яка в

природній формі проявляється у вигляді дитячого дослідження та експериментування, дитина, з одного боку, розширює уявлення про світ, а з іншого – починає опановувати досвід, що дозволяє зв'язати все в цілісну картину [1, с.1]. У цьому разі інтернет-ресурси можуть стати важливим інструментом для задоволення дитячої потреби в новизні, адже вони дозволяють використовувати різноманітні форми подачі інформації – через мультимедійні презентації, аудіо- і відеоконтент, інтерактивні ігри та програми. Така різноманітність медіа створює унікальні умови для підтримки і стимулювання пізнавального інтересу, особливо через залучення візуальних та звукових стимулів, які привертають увагу та утримують її довше, ніж традиційні навчальні засоби [3, с. 85].

Варто зазначити суттєві переваги медіа-контенту, що сприяють розвитку дітей дошкільного віку, серед яких активізація пам'яті та уваги, підвищення мотивації до навчання, мобільність: навчання/розвиток там, де ти, індивідуалізація освітнього процесу – можливість добору завдань з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, формування первинних інформаційно-комунікаційних компетентностей, розвиток критичного мислення, сприяння самостійності та організації.

Стрімкий потік цифрового контенту поряд із користю приховує і ризики, адже чимало матеріалів в інтернет-просторі є сумнівними за змістом, надмірно інформаційно насиченими або не узгодженими з віковими й психофізіологічними особливостями дітей дошкільного віку. За відсутності узгодженої позиції батьків і педагогів щодо цифрової безпеки, дозування екранного часу та змісту онлайн-активності виникають суперечності у виховних вимогах, що може дестабілізувати розвиток дитини. Надмірне використання гаджетів здатне витісняти живе емоційне спілкування, рухову активність, сюжетно-рольову гру й безпосередню взаємодію з однолітками, які є провідними чинниками гармонійного психоемоційного, мовленнєвого та соціального розвитку дошкільників. Окрім цього, неконтрольоване користування електронними пристроями негативно позначається на фізичному здоров'ї, емоційному стані та формуванні поведінкових моделей, спричиняючи перевтому й емоційну напругу [2, с. 11].

Значущість інтернет-ресурсів у формуванні природничих знань дітей дошкільного віку полягає у можливості наочно демонструвати природні явища, процеси та об'єкти, які не завжди доступні для безпосереднього спостереження в умовах освітнього закладу. Використання цифрових матеріалів дає змогу розширити межі традиційних занять, поглибити уявлення дітей про різноманітність живої та неживої природи, сезонні зміни, взаємозв'язки між природними об'єктами. Завдяки поєднанню візуальної, аудіальної та інтерактивної інформації інтернет-ресурси сприяють формуванню цілісних уявлень про навколишній світ, активізують пізнавальну діяльність, стимулюють допитливість і бажання досліджувати природні явища. Водночас їх застосування повинно здійснюватися як допоміжний засіб у поєднанні з безпосереднім спостереженням, практичною діяльністю та живим спілкуванням з природою.

Широкі можливості для формування уявлень про природу відкриває використання відеоматеріалів, інтерактивних освітніх платформ, віртуальних екскурсій та цифрових ігор. Відеоконтент дозволяє наочно демонструвати явища природи, поведінку тварин, зміни пір року, природні процеси, що відбуваються у різних куточках світу. Інтерактивні платформи та цифрові ігри сприяють активному залученню дітей до пізнавальної

діяльності, допомагають у доступній ігровій формі закріплювати знання, розвивати логічне мислення та спостережливість. Віртуальні екскурсії, у свою чергу, дають змогу «відвідати» природні парки, ліси, океани чи заповідники, що значно розширює пізнавальний досвід дошкільників і формує емоційно-ціннісне ставлення до природи. За умови педагогічно виваженого добору змісту такі цифрові інструменти можуть ефективно доповнювати традиційні методи ознайомлення дітей із природним довкіллям.

Як надмірні обмеження, так і безконтрольне занурення у віртуальний простір є крайнощами, що однаково можуть зашкодити розвитку; відтак цифрові ресурси мають розглядатися лише як допоміжний інструмент, використання якого потребує чітких родинних правил, педагогічно виваженого супроводу та пріоритету живої міжособистісної взаємодії.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інтернет-ресурси є потужним інструментом виховання всебічно розвиненої особистості за умови правильного їх використання, зокрема через інтерактивні навчальні ігри, мультимедійні презентації, візуалізації природних явищ та сюжетно-рольові онлайн-активності, які стимулюють пізнавальний інтерес, розвиток уваги, пам'яті та дослідницьких навичок дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гнетецька О. Пізнавальний інтерес як критерій розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 29. 2013. С. 135-139. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vird_2013_29_29.pdf

2. Журба К., Канішевська Л., Малиношевський Р., Харченко Н., Федоренко С. Виховання дітей та молоді у цифровому просторі: посібник. 2022. 124 с. URL: https://surl.li/qyzvbd

3. Семеняко Ю. Вплив інформаційного простору на особистість дитини-дошкільника. Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи. 2016. С. 82–93. URL: content

Невірко Р.Ю.
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
місто Львів

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Сучасний розвиток військової освіти характеризується активними процесами оновлення та трансформації. Ці зміни пов'язані передусім із цифровізацією освітнього середовища, впровадженням інноваційних педагогічних технологій і необхідністю адаптації освітніх програм до міжнародних вимог та стандартів. У сучасних умовах, коли сфера безпеки й оборони зазнає постійних змін, особливої актуальності набуває модернізація системи підготовки військових фахівців. Традиційні підходи до організації освітнього процесу вже не повністю відповідають вимогам часу, тому вони поступово доповнюються новими освітніми моделями, які поєднують класичні методи навчання з можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Однією з таких моделей є змішане навчання, що розглядається як перспективний напрям удосконалення військової освіти.

Необхідність упровадження інноваційних технологій у систему військової підготовки пояснюється низкою факторів. Насамперед сучасні воєнні конфлікти відзначаються високим рівнем технологічного розвитку та швидкою зміною умов ведення бойових дій. У зв'язку з цим військовослужбовці повинні володіти не лише ґрунтовними теоретичними знаннями, а й здатністю оперативно пристосовуватися до нових умов, працювати з цифровими інформаційними системами та приймати рішення у складних і невизначених ситуаціях. Крім того, інтеграційні процеси України до євроатлантичного безпекового простору передбачають гармонізацію системи військової освіти зі стандартами НАТО. Водночас стрімкий розвиток інформаційних технологій створює нові можливості для організації освітнього процесу та підвищення ефективності професійної підготовки військових спеціалістів [2].

Важливим напрямом оновлення військової освіти є впровадження технології змішаного навчання. У наукових джерелах цей підхід розглядається як модель організації освітнього процесу, що поєднує традиційні аудиторні заняття з використанням електронних освітніх ресурсів і дистанційних форм взаємодії між викладачем та здобувачами освіти. Подібне поєднання дозволяє інтегрувати різні педагогічні методи, використовуючи переваги як безпосереднього навчального контакту, так і цифрових освітніх інструментів [1].

Сутність змішаного навчання полягає у поєднанні різних форм організації освітньої діяльності. До основних складових такої моделі належать лекційні та практичні заняття,

самостійна робота здобувачів освіти з електронними навчальними матеріалами, онлайн-консультації з викладачем, виконання інтерактивних завдань та використання електронних систем контролю знань. Такий формат організації навчального процесу значно розширює можливості здобувачів освіти, адже дозволяє працювати з навчальними матеріалами у зручний час і відповідно до індивідуального темпу засвоєння інформації.

Застосування змішаного навчання має особливе значення для підготовки військових фахівців. Це пояснюється тим, що військова освіта поєднує значний обсяг теоретичних дисциплін із практичною підготовкою, яка спрямована на формування професійних навичок. Використання цифрових технологій дозволяє розширити можливості практичного навчання, зокрема завдяки застосуванню інтерактивних освітніх платформ, комп'ютерних симуляцій і віртуальних тренажерів.

Одним із важливих напрямів застосування змішаного навчання у військовій освіті є формування іншомовної професійної компетентності військовослужбовців. У сучасних умовах міжнародної співпраці у сфері безпеки та оборони знання іноземних мов, передусім англійської, є необхідною складовою професійної діяльності військових. Поєднання традиційних аудиторних занять із використанням електронних навчальних ресурсів і цифрових платформ сприяє підвищенню ефективності мовної підготовки та полегшує засвоєння навчального матеріалу [1].

Разом із тим впровадження змішаного навчання у військову освіту супроводжується певними труднощами. Однією з основних проблем є необхідність оновлення матеріально-технічної бази навчальних закладів. Для повноцінного використання електронних освітніх ресурсів потрібне відповідне технічне забезпечення, зокрема сучасна комп'ютерна техніка, спеціалізоване програмне забезпечення та стабільний доступ до мережі Інтернет. Недостатній рівень технічної оснащеності може істотно обмежувати можливості використання сучасних освітніх технологій [4].

Ще одним важливим аспектом є рівень цифрової компетентності учасників освітнього процесу. Ефективне застосування змішаного навчання потребує не лише технічної інфраструктури, а й відповідної підготовки викладачів та слухачів. Викладачі повинні володіти навичками створення електронних навчальних курсів, використання освітніх онлайн-платформ і організації дистанційної взаємодії зі здобувачами освіти.

Важливим питанням є також забезпечення інформаційної безпеки під час використання електронних освітніх ресурсів. У військовій сфері значна частина навчальних матеріалів може містити інформацію з обмеженим доступом, що потребує впровадження спеціальних заходів захисту. Використання дистанційних освітніх платформ повинно супроводжуватися застосуванням сучасних механізмів кібербезпеки, які дозволяють запобігати витоку конфіденційної інформації [4].

Окрему увагу слід приділяти мотивації здобувачів освіти. Результати досліджень свідчать, що ефективність дистанційних освітніх технологій значною мірою залежить від рівня самодисципліни та внутрішньої зацікавленості слухачів. Тому важливим завданням викладачів є створення такого освітнього середовища, яке стимулює активну участь здобувачів освіти у навчальному процесі та сприяє розвитку їхньої самостійності.

Серед перспективних напрямів розвитку технологій змішаного навчання у військовій освіті особливе місце займає використання технологій віртуальної та доповненої

реальності. Вони дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, у яких курсанти можуть відпрацьовувати різноманітні професійні ситуації та бойові сценарії. Застосування VR-технологій значно підвищує ефективність практичної підготовки, оскільки дає змогу моделювати складні ситуації, які неможливо повністю відтворити у реальних умовах.

Віртуальні симуляційні системи забезпечують створення максимально реалістичних навчальних сценаріїв, що відображають різні аспекти військової діяльності. У процесі навчання курсанти можуть відпрацьовувати навички управління підрозділами, прийняття рішень у кризових ситуаціях, командної взаємодії та використання військової техніки. Використання симуляторів дозволяє значно зменшити ризики, пов'язані з проведенням навчань у реальних умовах, а також оптимізувати витрати на організацію практичної підготовки [6].

Перспективним напрямом розвитку змішаного навчання є також застосування технологій штучного інтелекту. Сучасні системи штучного інтелекту можуть використовуватися для аналізу результатів навчання, адаптації освітніх програм до індивідуальних потреб слухачів та автоматизації процесу оцінювання знань. Завдяки цьому з'являється можливість формувати персоналізовані освітні траєкторії та підвищувати ефективність освітнього процесу.

Важливу роль у функціонуванні змішаного навчання відіграють системи управління навчанням (Learning Management Systems). Такі платформи дозволяють організовувати освітній процес у цифровому середовищі, забезпечувати доступ до навчальних матеріалів, здійснювати контроль результатів навчання та підтримувати комунікацію між учасниками освітнього процесу. Використання LMS сприяє створенню єдиного освітнього простору, у межах якого здійснюється підготовка військових фахівців.

У сучасних умовах значної актуальності набуває концепція навчання протягом життя (lifelong learning). Для військовослужбовців постійне оновлення знань і професійних навичок є необхідною умовою ефективної діяльності, оскільки військова сфера характеризується швидким розвитком технологій та змінами у характері бойових дій. Застосування змішаного навчання створює можливості для безперервного професійного розвитку військових спеціалістів і сприяє систематичному підвищенню їхньої кваліфікації.

Таким чином, змішане навчання виступає важливим інструментом модернізації системи військової освіти. Поєднання традиційних педагогічних підходів із можливостями цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу, забезпечує гнучкість організації навчання та створює умови для формування професійних компетентностей військових фахівців.

Перспективи розвитку змішаного навчання у військовій освіті пов'язані з подальшим удосконаленням цифрового освітнього середовища, активним використанням симуляційних технологій, розширенням застосування штучного інтелекту та інтеграцією міжнародного досвіду підготовки військових кадрів. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню якості підготовки військових фахівців та зміцненню обороноздатності держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурковський В. І., Вербовенко О. П., Семененко Л. М. Трансформація військової освіти України через впровадження інноваційних педагогічних технологій під час війни. Суспільство та національні інтереси**.** 2024. Вип. 7(7). С. 133–144.

2. Миколайчук Р. А. Особливості впровадження технологій дистанційного навчання у вищих військових навчальних закладах. Збірник наукових праць Національного університету оборони України**.** С. 142–149.

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (ред. від 18.03.2020) [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

4. Бородавка В. А. Застосування інформаційних технологій в системі дистанційного навчання під час підготовки та перепідготовки військових фахівців. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України**.** 2020. № 4 (64). С. 7–11. DOI: https://doi.org/10.30748/zhups.2020.64.01

5. Гогонянц С. Ю., Миколайчук Р. А., Кучерявий А. О., Даценко І. П. та ін. Організація та використання технологій дистанційного навчання у Збройних Силах України**.** Київ : НУОУ, 2017. 124 с.

6. Гурковський В. І., Романенко Є. О., Козак І. П. Інтеграція віртуальної реальності в військову освіту: підвищення ефективності та безпеки. Наукові інновації та передові технології**.** 2023. № 10(24). С. 82–91. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-10(24)-82-91

7. Галкіна В. Д. Використання технології змішаного навчання під час формування іншомовної професійної компетентності військових фахівців. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки**.** 2016. Вип. 1. С. 25–30.

8. Graham C. R. Blended Learning Systems: Definition, Current Trends, and Future Directions. Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs**.** San Francisco : Pfeiffer Publishing, 2006. P. 3–21.

9. Bonk C. J., Graham C. R.The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs**.** San Francisco : Pfeiffer Publishing, 2006. 624 p.

10. Johnson L., Adams Becker S., Estrada V., Freeman A.NMC Horizon Report: 2015 Higher Education Edition**.** Austin : The New Media Consortium, 2015. 56 p.

Тарануха Альона Іванівна
викладач- методист
Кропивницький фаховий коледж харчування та торгівлі

ВИХОВАННЯ В СТУДЕНТІВ СВІДОМОГО ВІДНОШЕННЯ ДО ВЛАСНОГО ЗДОРОВ'Я ТА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ТА ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ.

Однією з найважливіших цінностей людського життя є здоров'я. Це поняття включає в себе декілька компонентів: фізичне здоров'я – це здорове тіло, ментальне та психічне здоров'я – це емоційна стійкість, працездатність покращена можливість до самореалізації. На жаль українці і до повномасштабного вторгнення не могли похвалитися відмінним рівнем здоров'я, а з 2022 року ситуація значно погіршилась.

Працюючи із підлітками та студентами потрібно пам'ятати, що в цей період життя закладається фундамент майбутнього, який визначатиме їх продуктивність, успішність, самореалізацію. Але досягнути поставлених цілей без відмінного здоров'я буде не легко. Тому завданням викладачів та наставників є формування в студентів свідомого ставлення до себе, свого організму. Питання збереження здоров'я молодого покоління набуває особливої гостроти в умовах сьогодення. Особливу соціальну значущість набувають питання, пов'язані з усуненням негативних тенденцій у молодіжному середовищі (зростання різноманітних соціальних девіацій, алкоголізм, наркоманія, підліткова злочинність), формуванням ціннісних орієнтацій та життєвих стилів, орієнтованих на здоровий спосіб життя. [1]

Сучасні студенти мають високий рівень фізичної завантаженості (навчання, підробіток), підвищення психічної напруги викликаної війною чи навчальними стресами спонукає їх шукати розрядки в надлишковому зануренні в соцмережі та комп'ютерні ігри, і всі ці фактори викликаючи порушення сну та режиму харчування негативно впливають на фізичне здоров'я.

Анкетування, що було проведено серед студентів Кропивницького фахового коледжу харчування та торгівлі (Додаток 1) показали наступні результати.

За оцінкою стану свого здоров'я : лише 25% оцінюють як відмінний, 50% - визначають як задовільний, 25 – мають проблеми або не визначились з цим питанням. Більшість опитаних – 65% відчувають власну відповідальність за своє здоров'я.

За оцінкою способу життя в запитаннях про тривалість сну лише 40% відповіли що сплять 8 і більше годин на добу, 45% - мають сон тривалістю 6 -7 годин, а 15 відсотків взагалі сплять менше 5 годин на добу.

В питаннях режиму харчування 50% опитаних відповіли, що попропускають прийоми їжі через зайнятість прийоми їжі через зайнятість, 30% харчуються хаотично, і лише 20% (переважно це ті студенти що проживають з батьками) харчуються регулярно. Ну і ще один із факторів здорового способу життя це фізичні навантаження – 65 % опитаних відповіли що

займаються спортом лише на заняттях з фізкультури, але численні дослідження свідчать про корисний вплив регулярних занять фізичними вправами на здоров'я і фізичний стан людини будь-якого віку. У студентські роки заняття особливо важливі: вони спрямовані на вдосконалення фізичної підготовленості, фізичного розвитку і фізичної працездатності, профілактику захворювань. В питаннях про те яким способам подолання стресу віддають перевагу більшість обрали сон, соцмережі та спілкування з друзями.

Проаналізувавши результату цього невеликого дослідження можна зробити висновки, що не всі молоді люди ведуть здоровий спосіб життя і це так чи інакше впливає на їх самопочуття, активність та результати навчання.

Тому всі хто працює з молоддю, викладачі, наставники, психологи повинні донести до них інформаціє про необхідність дотримуватись базових положень здорового способу життя і всі ці звички підвищать захисні можливості організму і поліпшують самопочуття та здоров'я. Зокрема, це спати 8–10 годин на добу, щоранку снідати, вживати різноманітну їжу і достатню кількість води, щодня бувати на свіжому повітрі, дбати про гігієну тіла, одягу і житла, уникати травм, позбутися шкідливих звичок.[2]

Але робота по вихованню свідомого відношення до свого здоров'я повинна бути систематична, адже одноразові акції не приносять бажаних зрушень в свідомості та переконаннях молодої людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://tipus.khpi.edu.ua/article/view/350259
2. http://multycourse.com.ua/ua/page/18/25#7

Додаток 1

Анкета:

«Мій спосіб життя та ставлення до здоров'я»

Мета опитування: Вивчення факторів, що впливають на самопочуття студентів. Опитування є анонімним. Ваші відповіді будуть використані лише в узагальненому вигляді.

І. Загальна інформація

Стать: □ Чол. □ Жін.

Де ви проживаєте під час навчання?

□ Удома (з батьками/родиною)
□ У гуртожитку
□ Орендую житло

ІІ. Суб'єктивна оцінка здоров'я

Як би ви оцінили стан свого здоров'я на сьогодні?

□ Відмінний
□ Задовільний
□ Маю певні хронічні скарги
□ Важко відповісти

Чи відчуваєте ви відповідальність за стан свого здоров'я?

□ Так, повністю
□ Частково
□ Ні, це залежить від генетики та медицини

III. Спосіб життя та звички

Скільки годин у середньому ви спите на добу?

□ Менше 5 годин
□ 6–7 годин
□ 8 і більше годин

Оцініть свій режим харчування:

□ Снідаю, обідаю та вечеряю стабільно
□ Харчуюся хаотично (перекуси, фаст-фуд)
□ Часто пропускаю прийоми їжі через зайнятість

Як часто ви займаєтеся фізичною активністю (спорт, активна ходьба, танці)?

□ Щодня або 3-4 рази на тиждень
□ 1-2 рази на тиждень
□ Майже ніколи (тільки на парах фізкультури)

Які чинники найбільше заважають вам вести здоровий спосіб життя? *(можна обрати кілька)*

□ Брак вільного часу
□ Висока вартість корисних продуктів чи абонементів
□ Відсутність компанії або мотивації
□ Втома та стрес від навчання

Яким методам подолання стресу ви віддаєте перевагу?

□ Сон та відпочинок
□ Спілкування з друзями
□ Фізичні вправи
□ Комп'ютерні ігри / соцмережі
□ Шкідливі звички (куріння, алкоголь)

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Волошин Єгор Олександрович,
аспірант кафедри політичних наук
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
https://orcid.org/0009-0006-8398-3795

НАЦІОНАЛІЗМ ЯК КОНСОЛІДУЮЧА ІДЕОЛОГІЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

В суспільній думці націоналізм асоціюється з об'єднуючою спільною ідеєю, що здатна консолідувати народ, націю, суспільство. В політичній науці поняття націоналізму часто розглядається як важливий механізм соціальної солідарності, що здатен консолідувати народ навколо ідеї спільної долі та державної суб'єктності. Тому, актуальним завданням стає розглянути сучасну форму націоналізму в Україні, дослідити його консолідаційний потенціал.

Український націоналізм, як і більшість націоналістичних рухів у Європі, за своєю сутністю є правою ідеологію. На відміну від лівих течій націоналізму, які домінують у Ірландії, Шотландії чи Каталонії, сучасна українська націоналістична думка традиційно (йдеться про «сучасну традицію», адже український рух XIX – початку XX ст. був переважно лівим, мав соціал-демократичне забарвлення, а дрейф управо відбувся після поразки УНР) має праву форму й ідеологічно тяжіє до націонал-консерватизму.

На початку XXI ст. в українському націоналістичному русі відбувся розкол, який, можна сказати, розділив правицю на дві ідеологічні течії. Таким чином, від традиційних українських націоналістичних сил – «старих правих» (УНА-УНСО, КУН, ВО «Свобода» та інші організації сформовані в 1990-х рр.), що уособлювали старі партійні структури, відокремились «нові праві» (передусім ГО «Патріот України», що згодом трансформувалась у Азовський рух і політичну партію «Національний корпус») – представники новоутворених мілітарних рухів, яких згодом суспільство зведе в ранг національних героїв, адже вони чи не найпершими візьмуть у руки зброю для захисту рідної землі на початку російської агресії проти України в 2014 р. «Нова правиця» відзначалась більшою антисистемністю, відкидаючи суто електоральну стратегію на користь прямої дії та позапарламентську активність.

У вітчизняному політичному дискурсі доцільним стала би широковживаність диференціації між «старими» та «новими правими», подібна до поділу в західній науковій літературі [3; 4], адже зазначене розмежування має комплексний характер, що охоплює низку рівнів. Передусім мається на увазі поколіннєвий вимір, де на зміну політичним елітам доби відновлення незалежності прийшло покоління, сформоване

подіями Революції Гідності та АТО, а також організаційний, що уособлював перехід від традиційних партійних структур, які діяли в основному в межах електоральної політики й толерували демократичну систему, до радикального вуличного активізму нової хвилі представників правого спектра, а згодом до парамілітарних і мілітарних рухів та організацій. Але центральним для нашої уваги стане ідеологічний вимір, що насамперед характеризується зміщенням акцентів з мовно-культурної ідентичності, трансформацією з західноукраїнського етноцентричного націоналізму до його загальноукраїнської форми. Примітним є його зародження й активний розвиток в урбаністичних центрах Сходу та Центра України.

Так, «нові праві» початку XXI ст. запропонували відмінну від західноукраїнської модель націоналізму, яка була більш характерною для східних регіонів. Ба більше, сучасний націоналізм спирається на інтелектуальну традицію, яка, всупереч стереотипам, зароджувалася на Сході та в Центрі України (Харків, Київ), що пояснює його державницький, а не суто регіональний характер [2].

Слід зазначити, що саме події російсько-української війни трансформували правий сегмент українського політичного спектра із вузько-ідеологічного середовища на чинник, що має певний консолідаційний потенціал.

«Позасистемна правиця» стала «стрижнем активної меншості», що в кризовий момент постала щитом для всієї нації, фундаментом державної оборони. Так, український націоналізм перестав виступати як суто радикальний рух, а його представники перестали асоціюватися з маргіналами. В українському суспільстві навіть відбулася зміна семантики символів, адже, наприклад, «Чорне сонце» втратило свій первинний окультний чи радикальний підтекст, ставши натомість маркером приналежності до ефективного бойового підрозділу, що захищає країну [1].

Однак, як і в будь-якої ідеологічної течії в демократичному суспільстві, консолідаційний потенціал сучасного українського націоналізму обмежений. Звичайно, сьогоднішня націоналістична ідея охоплює ширший спектр суспільства, адже вона перестала базуватися виключно на цінностях української мови та українського етносу, і дедалі більшої ролі в ній набуває культура, раса, світогляд та цивілізаційна ідентичність.

Оскільки будь-яка ідеологія вказує на недосконалість системи, змушує до дії та здатна мобілізувати суспільство, то її мобілізаційний потенціал є необхідною, але недостатньою умовою, щоб казати про політико-ідеологічну консолідацію суспільства. Процес єднання передбачає поширення спільних ідей та цінностей поза межами первісної групи носіїв ідеології на ширші верстви населення. Саме цей перехід мав місце у 2014 р. та, особливо, у 2022 р., коли відбулося стрімке зростання показників національної ідентичності з різким скороченням проросійських настроїв. При цьому сам націоналізм набув «громадянської» форми та більшої «інклюзивності», де єднання стало відбуватися не навколо радикальних гасел, а навколо ідеї державної суб'єктності, тому в нас є підстави говорити про ідеологічну конвергенцію в українському суспільстві. Так, навіть незважаючи на відсутність значних успіхів націоналістичних сил на виборах, зокрема через внутрішню конкуренцію, сучасний український націоналізм в умовах екзистенційної загрози та викликів дезінтеграції допоміг українській нації вистояти під час російської агресії, трансформувався у дієву платформу для єднання різних верств

населення, сформував новий рівень внутрішньої згуртованості та став важливим фактором політичного процесу в Україні.

Однак сучасні умови й післявоєнна відбудова України породжують низку викликів перед українським суспільством. Наслідки війни можуть призвести до певної суспільної та політико-ідеологічної поляризації, зокрема по лінії «військові-цивільні». На нашу думку, цілком імовірною у найближчому майбутньому є поява двох домінуючих політичних сил в українській політиці, що будуть представлені як табір націонал-консервативного ідеологічного спрямування (умовна «партія військових», де провідну роль відіграватимуть як раз «нові праві», «правиця мілітарного спрямування») та блок ліберально-демократичної чи навіть соціал-ліберальної орієнтації (умовна «партія волонтерів» або «партія цивільних», об'єднання активістів, громадських рухів та організацій). Так, «консервативне» крило українського політикуму та суспільства в цілому протистоятиме «прогресивному» флангу, чим ситуація загалом буде нагадувати класичне політичне становище у провідних західних демократіях – Республіканська й Демократична партії в США, Консервативна й Лейбористська партії у Великій Британії, Християнський демократичний союз / Християнський соціальний союз та Соціал-демократична партія в Німеччині тощо. Але найбільш близьким до нас прикладом, на нашу думку, є політична обстановка та партійна система в Польщі, де останнім часом домінує правоконсервативна партія «Право і справедливість» та ліберальніша і прогресивніша «Громадянська платформа» в союзі з іншими подібними політичними силами й рухами, утворюючи альянс «Громадянська коаліція».

Раніше «прогресивне» та «консервативне» крила, ліберали та націоналісти мусили єднатися навколо спільного ворога в образі проросійських політичних сил, але внаслідок повноцінної перемоги «проукраїнського», «правоцентристського» політико-ідеологічного табору всередині українського політичного процесу ключовими стають розходження щодо бачення майбутнього сучасної Української держави, де розколи проходять виходячи з підходів щодо бачення моделі державного управління, особливостей міграційної, демографічної, соціальної та економічної політики України в післявоєнний період, а також ступеня залучення нашої країни в Західні політичні структури. Так, прибічники національно-орієнтованої державницької моделі навряд чи зможуть повноцінно консолідувати українське суспільство навколо свого бачення подальшого суспільно-політичного розвитку, адже потужною альтернативою буде виступати проєвропейська, абсолютно відкрита й ліберально-демократична модель розвитку Української держави.

Отже, сучасний український націоналізм пройшов шлях від візькоідеологічного руху до одного із чинників загальнонаціональної консолідації, виконавши свою головну місію в умовах найвищої екзистенційної загрози. Проте в післявоєнний період його роль як безальтернативного консолідатора неминуче трансформується, а його консолідаційний потенціал у мирний час є обмеженим. Поглиблення ідеологічної диференціації між «консервативним» і «прогресивним» флангами українського суспільства неминуче формуватиме нову конфігурацію політичного простору, де жодна з домінуючих сил не матиме монополії на суспільну згуртованість. Зазначений тип конкуренції та поляризиції є ознакою переходу України до зрілої політичної моделі західного типу. Так, подальший

консолідаційний потенціал залежатиме від здатності до діалогу з прогресивним крилом у межах спільного вектора розвитку. Майбутнє України як консолідованої нації залежатиме не від перемоги однієї ідеологічної моделі, а від здатності різних політичних акторів виробити спільний знаменник у питаннях державного будівництва та суспільно-політичного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gomza I. Too Much Ado About Ukrainian Nationalists: the Azov Movement and the War in Ukraine. Krytyka. 2022. URL: https://krytyka.com/en/articles/too-much-ado-about-ukrainian-nationalists-the-azov-movement-and-the-war-in-ukraine
2. Hurska A. Far-Right Movements and Ideology in Contemporary Ukraine: Formidable Image vs. Weak Essence. CIDOB. 2016. URL: https://www.cidob.org/en/publications/far-right-movements-and-ideology-contemporary-ukraine-formidable-image-vs-weak-essence
3. Ignazi P. The Silent Counter-Revolution: Hypotheses on the Emergence of Extreme Right-Wing Parties in Europe. European Journal of Political Research. 1992. Vol. 22, No. 1. P. 3–34.
4. Minkenberg M. The New Right in Germany: The Transformation of Conservatism and the Extreme Right. European Journal of Political Research. 1992. Vol. 22, No. 1. P. 55–81.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Католик Галина Вікторівна,
професор кафедри практичної психології,
доктор психологічних наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ
Глушко Олександра Ярославівна,
здобувачка вищої освіти групи Пз-41
спеціальності 053 «Психологія »
Львівський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ УКРАЇНСЬКИХ ДІТЕЙ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ЗА КОРДОНОМ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Повномасштабна війна в Україні спричинила одну з найбільших міграційних криз у Європі за останні десятиліття. За даними міжнародних організацій, мільйони українських дітей були змушені покинути свої домівки та опинилися за кордоном разом із батьками або опікунами. Така різка зміна життєвих обставин має суттєвий вплив на психічний стан дітей, адже вони переживають одночасно декілька складних подій: втрату звичного середовища, стрес війни, адаптацію до нової країни та невизначеність майбутнього.

Згідно зі звітами міжнародних організацій, діти, які пережили вимушене переміщення через воєнні конфлікти, часто стикаються з підвищеним рівнем тривожності, страху та емоційної нестабільності [1]. У випадку українських дітей ці переживання поєднуються з необхідністю швидкої адаптації до нових соціальних та освітніх умов у країнах перебування.

Одним із найпоширеніших психологічних станів серед дітей, які пережили вимушене переміщення, є тривожність. Діти можуть переживати страх за власну безпеку, за долю родичів, які залишилися в Україні, а також за майбутнє своєї родини. У дослідженнях UNICEF зазначається, що значна частина дітей, які постраждали від війни, демонструє симптоми стресу, труднощі зі сном, підвищену емоційність та проблеми з концентрацією уваги [1].

На мою думку, важливо враховувати, що дитяча психіка значною мірою залежить від стабільності середовища. Коли дитина раптово втрачає звичний дім, школу, друзів і навіть мову навколо, це може створювати відчуття втрати контролю над власним життям. Саме тому адаптація до нового середовища часто стає складним і тривалим процесом.

Ще одним важливим фактором є культурна та соціальна адаптація. Українські діти, які опинилися за кордоном, часто навчаються у школах іншої країни та змушені швидко освоювати нову мову. Дослідження Європейської комісії показують, що для дітей-

біженців мовний бар'єр і відсутність звичного соціального кола можуть призводити до почуття ізоляції та самотності [2].

Однак психологічний стан дітей не обмежується лише негативними переживаннями. Дослідження також показують, що діти мають значний потенціал до психологічної адаптації. За умови підтримки з боку батьків, школи та соціальних служб багато дітей поступово відновлюють відчуття безпеки та стабільності. У звітах ВООЗ підкреслюється, що стабільні стосунки з дорослими та підтримка однолітків є ключовими факторами психологічної стійкості дітей у кризових ситуаціях [3].

Особливо важливою є роль сім'ї: навіть у складних умовах саме підтримка батьків допомагає дитині краще пережити стрес та адаптуватися до нових умов життя. Якщо дорослі здатні створити хоча б відносне відчуття стабільності, дитина швидше відновлює психологічну рівновагу.

Крім того, варто звернути увагу на освітнє середовище. Школа може виконувати не лише навчальну функцію, але й психологічну. Коли діти мають можливість спілкуватися з однолітками, брати участь у спільних заняттях та відчувати себе частиною колективу, це сприяє зниженню рівня тривожності та формуванню відчуття нормальності повсякденного життя.

Водночас важливо пам'ятати, що досвід війни може залишати довготривалий психологічний слід. Деякі діти можуть переживати посттравматичний стрес, який проявляється у вигляді повторюваних спогадів про травматичні події, страху або підвищеної чутливості до гучних звуків. Саме тому міжнародні організації наголошують на важливості психологічної підтримки дітей-біженців та створення програм психосоціальної допомоги [3].

Отже, психічні стани українських дітей, які опинилися за кордоном через війну, формуються під впливом багатьох факторів: пережитого стресу війни, вимушеного переміщення, адаптації до нового культурного середовища та соціальних умов. Багато дітей стикаються з тривожністю, емоційною нестабільністю та труднощами адаптації.

Водночас важливо підкреслити, що діти мають значний потенціал до психологічної стійкості. Підтримка з боку батьків, стабільне освітнє середовище та доступ до психологічної допомоги можуть суттєво зменшити негативний вплив війни на психічний стан дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. UNICEF.The impact of war on children and families in Ukraine. 2023.
2. European Commission.Support for refugee children from Ukraine in European schools.2023.
3. World Health Organization. Mental health and psychosocial support in conflict settings. 2022.

Католик Галина Вікторівна
професор кафедри практичної психології
доктор психологічних наук, професор,
Львівський державний університет внутрішніх справ
Глушко Олександра Ярославівна
здобувачка вищої освіти групи Пз-41
спеціальності 053 «Психологія »
Львівський державний університет внутрішніх справ

СТАВЛЕННЯ ДО МАТЕРИНСТВА УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна, що розпочалася в Україні у 2022 році, стала подією, яка суттєво вплинула на всі сфери життя суспільства. Однією з важливих проблем, що набула особливої актуальності в умовах воєнного часу, є ставлення жінок до материнства.

Війна змінює не лише економічні та соціальні умови життя, але й систему цінностей, життєві плани та психологічний стан людей. У таких обставинах питання народження та виховання дітей набуває нового змісту, адже воно пов'язане з відчуттям безпеки, стабільності та віри у майбутнє.

За даними міжнародних гуманітарних організацій, війна суттєво впливає на сімейне життя, репродуктивні рішення та психологічний стан батьків.

Зокрема, у звітах UNICEF зазначається, що воєнні конфлікти часто змінюють демографічні процеси та впливають на рішення сімей щодо народження дітей [1].

У випадку України ці зміни відбуваються на тлі масового переміщення населення, економічної нестабільності та постійного психологічного напруження.

Одним із ключових факторів, що впливає на ставлення до материнства під час війни, є питання безпеки. Постійні обстріли, повітряні тривоги та руйнування інфраструктури формують атмосферу невизначеності та ризику. У таких умовах багато жінок змушені переосмислювати свої життєві плани, зокрема питання народження дітей.

Соціологічні дослідження Gradus Research показують, що значна частина населення України під час війни відчуває високий рівень тривожності та невпевненості у майбутньому, що безпосередньо впливає на планування сім'ї [2].

Саме фактор невизначеності є одним із найважливіших у зміні ставлення до материнства. Народження дитини традиційно пов'язується зі стабільністю, передбачуваністю та можливістю забезпечити дитині безпечне середовище для розвитку. Під час війни ці умови часто відсутні, що змушує багатьох жінок відкладати рішення про материнство до більш стабільного періоду.

Ще одним важливим аспектом є вимушена міграція. Мільйони українських жінок були змушені залишити свої домівки та переїхати до інших регіонів України або за кордон. Така ситуація суттєво змінює повсякденне життя сімей. Жінки стикаються з необхідністю адаптації до нової країни, мовного середовища та соціальної системи.

У звіті UN Women підкреслюється, що під час війни саме жінки найчастіше беруть на себе основну відповідальність за догляд за дітьми та організацію повсякденного життя родини [3]. Це означає, що роль матері в умовах війни не лише зберігається, але й посилюється. Багато жінок змушені поєднувати декілька соціальних ролей одночасно: вони доглядають за дітьми, працюють, займаються організаційними питаннями життя родини та підтримують близьких. Така ситуація потребує значних психологічних ресурсів.

Важливим є також психологічний аспект материнства в умовах війни. Дослідження Krupelnytska L. та співавторів показало, що жінки, які пережили вимушене переміщення через війну, демонструють підвищений рівень тривожності, стресу та емоційного виснаження [4]. Подібні результати підтверджуються і звітами Всесвітньої організації охорони здоров'я, у яких зазначається, що життя в умовах воєнного конфлікту значно підвищує ризик розвитку тривожних та депресивних станів [5].

Однак важливо зазначити, що материнство під час війни може виступати не лише джерелом стресу, але й джерелом сили. Багато матерей відзначають, що відповідальність за дітей допомагає їм знаходити внутрішні ресурси для подолання труднощів. Турбота про дітей створює відчуття сенсу та мотивує зберігати психологічну стійкість навіть у складних обставинах. У звітах UNICEF також підкреслюється, що підтримка дітей та прагнення забезпечити їм безпечне майбутнє часто стає для батьків важливим фактором психологічної витривалості [1].

У довгостроковій перспективі ставлення до материнства може змінитися ще більше. Після завершення війни суспільство може зіткнутися з необхідністю відновлення демографічного потенціалу країни. У такому випадку важливим стане створення умов, які підтримуватимуть молоді сім'ї та сприятимуть народженню дітей.

Українські жінки демонструють здатність адаптуватися до складних умов та підтримувати своїх дітей навіть у період глибокої соціальної кризи. Саме тому подальші дослідження цієї теми є важливими для розуміння соціальних змін у суспільстві та для розробки програм підтримки матерів і дітей, які постраждали від війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. UNICEF. The impact of war on children and families in Ukraine.2023.
2. Gradus Research. Дослідження суспільних настроїв під час війни.
3. UN Women. Rapid Gender Analysis of the Situation in Ukraine. 2022.
4. Krupelnytska L. et al. Mental health of displaced pregnant women and mothers from Ukraine.2025
5. World Health Organization. Mental health and psychosocial support in conflict settings. (2022).

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Гнатюк В.Р.,
Володимир – Волинський фаховий коледж

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ АВТОМАТИКИ” У КОЛЕДЖІ

Сучасна система професійної освіти потребує постійного вдосконалення методів навчання та організації освітнього процесу. Особливо це стосується технічних дисциплін, зокрема курсу «Основи автоматики», який є базовим для підготовки майбутніх фахівців у галузі електротехніки, автоматизації та енергетики. Для підвищення ефективності викладання цієї дисципліни важливе значення має застосування науково обґрунтованих підходів та результатів педагогічних досліджень.

Педагогічне дослідження є спеціально організованим процесом пізнання, спрямованим на вивчення явищ і процесів навчання та виховання, а також на розроблення нових ефективних методик навчання. Саме завдяки таким дослідженням удосконалюється зміст освіти, методи навчання і форми організації занять [1].

Сутність педагогічного дослідження в технічній освіті. Наукове педагогічне дослідження передбачає систематичне вивчення освітніх явищ з використанням різних методів наукового пізнання. У контексті викладання дисципліни «Основи автоматики» об’єктом дослідження може бути навчальний процес з вивчення автоматичних систем, а предметом – методи формування у студентів знань про принципи автоматичного керування, датчики, регулятори та системи автоматизації.

Метою педагогічного дослідження у даному випадку може бути підвищення ефективності засвоєння студентами теоретичних знань та практичних навичок з автоматики. Досягнення цієї мети передбачає формулювання гіпотези, яка визначає можливі шляхи покращення навчального процесу. Наприклад, гіпотеза може полягати в тому, що використання лабораторних моделей автоматичних систем і комп’ютерного моделювання значно підвищує рівень засвоєння матеріалу студентами.

Педагогічні дослідження в технічній освіті поділяються на фундаментальні та прикладні. Фундаментальні дослідження спрямовані на вивчення загальних закономірностей навчання, тоді як прикладні мають практичну спрямованість і пов’язані з удосконаленням конкретних методик викладання дисциплін, зокрема автоматики [2].

Методи педагогічних досліджень у викладанні автоматики. У педагогічних дослідженнях застосовується широкий спектр методів, які дозволяють отримати об’єктивні дані про ефективність навчального процесу. До найважливіших належать спостереження, анкетування, педагогічний експеримент, тестування та аналіз результатів діяльності студентів.

Педагогічне спостереження є одним з основних методів дослідження. Воно полягає у систематичному вивченні поведінки та діяльності студентів під час занять. У процесі викладання дисципліни «Основи автоматики» спостереження може застосовуватися для аналізу того, як студенти працюють з лабораторним обладнанням, виконують розрахунки або розв'язують задачі з теорії автоматичного керування.

Анкетування використовується для отримання інформації про ставлення студентів до навчального матеріалу, складність тем, ефективність різних методів навчання. Наприклад, за допомогою анкетування можна визначити, які теми курсу «Основи автоматики» викликають найбільші труднощі та потребують додаткового пояснення або практичних занять.

Одним з найбільш результативних методів педагогічного дослідження є педагогічний експеримент. Він передбачає спеціальну організацію навчального процесу з метою перевірки певної гіпотези. Наприклад, під час вивчення автоматичних систем можна створити експериментальну групу студентів, у якій застосовуються сучасні комп'ютерні симулятори та інтерактивні лабораторні роботи, і контрольну групу, де навчання проводиться традиційними методами. Порівняння результатів навчання дозволить визначити ефективність запропонованої методики.

Важливим методом є також тестування, яке дозволяє оцінити рівень засвоєння знань студентами. Тести можуть включати питання з основ теорії автоматичного регулювання, принципів роботи датчиків, виконавчих механізмів та систем керування. Використання тестів забезпечує об'єктивність оцінювання та дозволяє швидко визначити рівень підготовки студентів.

Ще одним важливим методом є аналіз результатів діяльності студентів. До таких результатів належать лабораторні роботи, розрахункові завдання, курсові проєкти та інші види навчальної діяльності. Наприклад, аналізуючи виконання лабораторних робіт з дослідження автоматичних систем, викладач може визначити рівень сформованості практичних навичок у студентів.

Використання математичних методів у педагогічних дослідженнях. У сучасних педагогічних дослідженнях широко застосовуються математичні та статистичні методи. Вони дозволяють кількісно оцінити результати навчання та зробити об'єктивні висновки щодо ефективності певної методики.

До таких методів належать реєстрування, ранжування, вимірювання та моделювання. Наприклад, за допомогою методу реєстрування можна визначити кількість студентів, які успішно виконали лабораторну роботу з дослідження системи автоматичного регулювання. Метод ранжування дозволяє впорядкувати результати студентів за рівнем успішності.

Особливе значення має моделювання, яке широко використовується як у педагогіці, так і в технічних дисциплінах. У викладанні автоматики моделювання дозволяє досліджувати роботу автоматичних систем без використання складного обладнання, що значно розширює можливості навчального процесу.

Значення педагогічних досліджень для викладання автоматики. Результати педагогічних досліджень мають важливе значення для вдосконалення викладання технічних дисциплін у коледжах. Вони дозволяють:

- удосконалювати зміст навчальних програм;

- впроваджувати сучасні методи навчання;
- підвищувати мотивацію студентів до вивчення технічних дисциплін;
- покращувати якість підготовки майбутніх фахівців.

Застосування результатів педагогічних досліджень у викладанні дисципліни «Основи автоматики» сприяє формуванню у студентів системного мислення, розвитку технічних здібностей та практичних навичок роботи з автоматизованими системами.

Педагогічні дослідження є важливим інструментом удосконалення освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти. Використання різних методів дослідження – спостереження, анкетування, педагогічного експерименту, тестування та математичного аналізу – дозволяє об'єктивно оцінити ефективність навчання та розробити нові методики викладання.

У контексті викладання дисципліни «Основи автоматики» педагогічні дослідження сприяють підвищенню якості підготовки студентів, розвитку їхніх практичних умінь і формуванню професійних компетентностей. Тому систематичне застосування наукових методів у педагогічній діяльності є необхідною умовою модернізації сучасної технічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологія та методика. – Київ: Либідь, 2010.
2. Сисоєва С. О. Основи педагогічних досліджень. – Київ: Педагогічна думка, 2011.

Гнатюк В.Р.,
Володимир – Волинський фаховий коледж

РОЛЬ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕЛЕКТРОТЕХНОЛОГІЯ» В КОЛЕДЖІ

Сучасний розвиток освіти тісно пов'язаний із впровадженням новітніх технічних засобів у навчальний процес. Особливо актуальним це є для технічних дисциплін, де важливу роль відіграє наочність, практичні експерименти та моделювання технологічних процесів. Однією з таких дисциплін є «Електротехнологія», що вивчає використання електричної енергії в різних технологічних процесах: нагріванні, плавленні, сушінні, освітленні, електрозварюванні та інших виробничих операціях.

Технічні засоби навчання (ТЗН) дають змогу підвищити ефективність освітнього процесу, зробити його більш наочним, доступним і практично орієнтованим. Використання сучасного обладнання, мультимедійних технологій, лабораторних установок і комп'ютерних програм значно покращує якість підготовки студентів технічних спеціальностей.

Поняття та класифікація технічних засобів навчання. Технічні засоби навчання — це комплекс пристроїв, обладнання та програмного забезпечення, які використовуються для подання навчальної інформації, демонстрації процесів і організації практичної діяльності студентів.

У навчальному процесі технічного коледжу можна виділити кілька основних груп технічних засобів:

1. Аудіовізуальні засоби навчання. До цієї групи належать мультимедійні проектори, інтерактивні дошки, телевізійні панелі, документ-камери, навчальні відеофільми та презентації. Вони використовуються під час лекцій і практичних занять для демонстрації схем, графіків, відеоматеріалів та технологічних процесів.

2. Комп'ютерна техніка та програмне забезпечення. Комп'ютери, ноутбуки та спеціалізовані програми дозволяють моделювати електротехнологічні процеси, виконувати розрахунки, створювати електричні схеми та аналізувати роботу обладнання. Наприклад, за допомогою спеціалізованих програм студенти можуть моделювати роботу електричних печей або систем електронагріву.

3. Лабораторне обладнання. Важливою складовою підготовки майбутніх фахівців є лабораторні стенди, вимірювальні прилади, осцилографи, джерела живлення та навчальні установки. Таке обладнання дозволяє студентам проводити експериментальні дослідження та закріплювати теоретичні знання на практиці.

4. Електронні освітні ресурси. До цієї групи належать електронні підручники, онлайн-платформи, системи дистанційного навчання та цифрові бібліотеки. Вони забезпечують студентам доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та сприяють самостійному навчанню.

Застосування різних видів технічних засобів дозволяє створити ефективне освітнє середовище, яке сприяє формуванню професійних компетентностей майбутніх фахівців.

Використання технічних засобів під час викладання електротехнології. Дисципліна «Електротехнологія» передбачає вивчення широкого спектра електротехнічних процесів та обладнання. Тому застосування технічних засобів навчання є необхідною умовою ефективного засвоєння матеріалу.

Під час лекційних занять мультимедійні засоби дають можливість демонструвати студентам схеми електричних установок, принципи роботи електричних печей, індукційних нагрівачів, електрозварювального обладнання та інших технологічних установок. Завдяки використанню презентацій та відеоматеріалів складні процеси стають більш зрозумілими.

Практичні заняття передбачають виконання розрахунків параметрів електротехнологічних установок. У цьому випадку комп'ютерна техніка допомагає швидко проводити обчислення, аналізувати результати та моделювати роботу систем.

Особливе значення мають лабораторні роботи. Використовуючи вимірювальні прилади, студенти можуть досліджувати характеристики електричних нагрівальних елементів, вивчати режими роботи електричних установок і визначати їхні технічні параметри. Такі експерименти сприяють формуванню практичних навичок і професійного мислення.

Вплив сучасних технологій на ефективність навчання. Упровадження сучасних технічних засобів значно змінює підхід до організації навчального процесу. Однією з головних переваг є підвищення наочності навчального матеріалу. Завдяки мультимедійним технологіям студенти можуть бачити роботу електротехнічних систем у реальному часі або у вигляді комп'ютерних моделей.

Ще однією важливою перевагою є можливість інтерактивного навчання. Інтерактивні дошки та навчальні програми дозволяють студентам активно брати участь у заняттях, виконувати практичні завдання та аналізувати результати експериментів.

Крім того, сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для дистанційного навчання. Використання онлайн-платформ, відеолекцій та електронних курсів дозволяє організувати навчальний процес навіть за відсутності студентів у аудиторії.

Сучасні технічні засоби також сприяють формуванню цифрової компетентності студентів. Майбутні фахівці повинні вміти працювати з програмним забезпеченням, використовувати вимірювальні прилади та аналізувати технічні дані. Саме ці навички є необхідними для успішної професійної діяльності у сфері електротехніки та енергетики.

Перспективи розвитку технічних засобів навчання. У майбутньому роль технічних засобів у навчанні буде лише зростати. Уже сьогодні активно впроваджуються технології віртуальної та доповненої реальності, які дозволяють моделювати складні технічні процеси. Наприклад, студенти можуть віртуально досліджувати роботу електротехнологічного обладнання або виконувати лабораторні експерименти у цифровому середовищі.

Також перспективним напрямом є використання автоматизованих навчальних лабораторій і віддалених лабораторних стендів. Це дозволяє проводити експерименти через мережу Інтернет, керуючи обладнанням на відстані.

Використання таких технологій сприяє підвищенню якості освіти та підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Отже, технічні засоби навчання відіграють важливу роль у викладанні дисципліни «Електротехнологія» в коледжі. Вони забезпечують наочність навчального матеріалу, сприяють формуванню практичних навичок та підвищують ефективність освітнього процесу.

Застосування мультимедійних технологій, лабораторного обладнання та комп'ютерних програм дозволяє значно покращити підготовку майбутніх фахівців у галузі електротехніки. Подальший розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для вдосконалення навчального процесу та підвищення якості технічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Морзе Н. В. Сучасні інформаційні технології у навчанні. – Київ: Академія, 2018.
2. Згуровський М. З., Панкратова Н. Д. Основи інформаційних технологій в освіті. – Київ: Політехніка, 2017.
3. Ковальчук І. І. Методика використання технічних засобів навчання у професійній освіті. – Львів: Новий Світ, 2019.

Гуржій С.В.
провідний науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України,
Україна, Київ

МЕТОДИКИ ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИМІРЮВАННЯ ВІДСТАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛАЗЕРА

Висока точність вимірювання відстані є основною умовою для широкого спектру наукових, промислових та технологічних застосувань. Для сучасних інженерних систем - зокрема автономних транспортних засобів, робототехнічних платформ, аерокосмічної навігації, геодезії, промислової метрології та моніторингу навколишнього середовища - необхідні високоточні просторові вимірювання, які забезпечують швидкий час відгуку та високу надійність. З-поміж доступних методів вимірювання лазерні технології вимірювання відстані стали одним із найефективніших рішень завдяки високій точності, великій дальності дії, стійкості до електромагнітних перешкод та здатності працювати в динамічних умовах [1].

Технології лазерного вимірювання відстані базуються на випромінюванні когерентного оптичного лазерного випромінювання та подальшому виявленні відбитих сигналів від об'єктів або поверхонь. Характеристики поширення лазерного випромінювання дозволяють здійснювати вимірювання з точністю до долей міліметра за сприятливих умов. За рахунок своїх характеристик лазерні вимірювальні системи є невід'ємними компонентами сучасних технологій LiDAR (Light Detection and Ranging), робототехнічних систем розпізнавання та високоточних промислових платформ контролю [2].

Розвиток лазерних систем вимірювання відстані історично стимулювався досягненнями в області оптичних джерел, фотодетекторів, електроніки обробки сигналів та методів модуляції. Класичні підходи включають вимірювання за часом прольоту, де затримка поширення лазерного імпульсу використовується для визначення відстані, та методи зсуву фази, де оцінюється різниця фаз між переданим та отриманим модульованими сигналами [3]. Ці техніки становлять основу багатьох оптичних систем вимірювання відстані та продовжують розвиватися завдяки вдосконаленням у технології напівпровідникових лазерів та архітектур цифрової обробки сигналів.

Однак, незважаючи на значний прогрес, досягнутий у технологіях лазерного дальноміра, залишається ряд питань. На точність вимірювання можуть впливати такі фактори навколишнього середовища, як атмосферне розсіювання, відбивна здатність цілі та фонове освітлення. Крім того, зростаючі вимоги до компактності, енергоефективності та високої швидкості вимірювання зумовлюють необхідність розробки нових архітектур для систем

лазерного дальноміра. Нові сфери застосування - зокрема в автономній робототехніці та дистанційному зондуванні - потребують датчиків, здатних працювати в складних середовищах, зберігаючи при цьому високу просторову роздільну здатність та надійність.

В останні роки досягнення у фотоніці та мікроелектроніці відкрили нові можливості для вдосконалення систем лазерного вимірювання відстані. Інтеграція детекторів на основі однофотонних лавинних діодів (SPAD), лазерних систем з частотно-модульованою безперервною хвилею (FMCW) та інтегрованих фотонних схем значно розширила можливості сучасних технологій оптичного вимірювання відстані [4]. Ці розробки забезпечують підвищену чутливість, кращу стійкість до перешкод та вищу просторову роздільну здатність порівняно з системами попереднього покоління.

Тому проблема вдосконалення методологічних основ, точності та практичної реалізації методів лазерного вимірювання відстані залишається важливим науковим та інженерним завданням.

Класичні дослідження зосереджувалися переважно на двох основних принципах вимірювання: методі часу прольоту (ToF - time-of-flight) та методі фазового зсуву (phase-shift ranging). У випадку методу ToF - відстань визначається за часом проходження лазерного імпульсу від випромінювача до цілі. Цей метод забезпечує високоточні вимірювання на великих відстанях і є основою багатьох систем LiDAR.

Іншим широко вживаним методом є вимірювання зсуву фази, в якому для визначення відстані оцінюється різниця фаз між переданим та отриманим модульованими оптичними сигналами. Цей підхід забезпечує вищу роздільну здатність на коротких та середніх відстанях, але має обмеження через невизначеність на великих відстанях.

Останні дослідження значно вдосконалили традиційні методи завдяки прогресу в області оптоелектронних компонентів та обробки сигналів. Сучасні дослідження виділяють кілька перспективних напрямків:

– детектори на основі однофотонних лавинних діодів (SPAD - Single-Photon Avalanche Diode), здатні забезпечувати надзвичайно чутливе детектування фотонів та дозволяють проводити точні вимірювання в умовах слабкого сигналу;

– LiDAR з частотно-модульованою хвилею (FMCW - Frequency-Modulated Continuous Wave), який покращує точність вимірювання відстані та одночасно дозволяє оцінювати швидкість;

– твердотільні системи LiDAR, знижують механічну складність та підвищують надійність системи;

– інтегровані фотонні схеми, дозволяють створювати компактні лазерні дальномірні модулі з низьким енергоспоживанням, придатні для вбудованих робототехнічних систем.

Лазерні системи вимірювання відстані зазвичай складаються з декількох функціональних підсистем: лазерного випромінювача, оптичного каналу передачі, приймального фотодетектора (часто на основі p–i–n-фотодіодів або лавинних фотодіодів) та блоку обробки сигналів. Процес вимірювання базується на випромінюванні модульованого або імпульсного лазерного сигналу та подальшому виявленні відбитого випромінювання від поверхні цілі.

В імпульсних лазерних системах відстань визначається за допомогою часової затримки між випроміненими та прийнятими оптичними імпульсами. Однак точність

таких вимірювань сильно залежить від часу відгуку детектора, відношення сигнал/шум та часової роздільної здатності електронної схеми. Тому в сучасних системах для підвищення точності вимірювань використовуються високошвидкісні фотодетектори та сучасні цифрові схеми синхронізації.

Іншим важливим підходом є метод фазового дальноміра, який використовує модульоване лазерне випромінювання безперервної хвилі. Виміряна відстань визначається за різницею фаз між переданим і прийнятим сигналами.

Даний метод забезпечує високу роздільну здатність на коротких відстанях і широко використовується в промислових вимірювальних системах.

Для підвищення ефективності технологій лазерного вимірювання відстані розробниками пропонується ряд технічних рішень:

– удосконалені оптичні приймачі з використанням лавинних фотодіодів та матриць SPAD для підвищення чутливості та зменшення вимірювального шуму;

– адаптивні алгоритми обробки сигналів, котрі компенсують фонове освітлення та атмосферні перешкоди;

– мультичастотні методи модуляції, котрі зменшують фазову неоднозначність та розширюють діапазон вимірювання.;

– інтеграція з цифровими процесорами сигналів та системами на базі FPGA для забезпечення вимірювання та фільтрування в режимі реального часу.

Таким чином, представлені методологічні розробки свідчать, що вдосконалення оптоелектронних компонентів, методів модуляції та алгоритмів обробки сигналів значно підвищує ефективність лазерних систем вимірювання відстані та розширює їх практичне застосування у сучасних інженерних системах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Amann M.-C., Bosch T., Lescure M., Myllyla R., Rioux M. Laser ranging: a critical review of usual techniques for distance measurement, *Optical Engineering*, vol. 40, no. 1, 2001, pp. 10–19.

2. Behroozpour B., Sandborn P., Wu M., Boser B. LiDAR system architectures and circuits, *IEEE Communications Magazine*, vol. 55, no. 10, 2017, pp. 135–142.

3. Donati S. *Electro-Optical Instrumentation: Sensing and Measuring with Lasers*, Upper Saddle River: Prentice Hall, 2004, 504 p.

4. McCarthy A., Collins R., Krichel N., Fernandez V., Wallace A., Buller G. Long-range time-of-flight scanning sensor based on high-speed time-correlated single-photon counting, *Applied Optics*, vol. 48, no. 32, 2009, pp. 6241–6251.

Мовчан К.О.
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України,
Україна, Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СТВОРЕННЯ ВОЛОКОННО-ОПТИЧНИХ ДАТЧИКІВ ВИМІРЮВАННЯ ЗНАЧЕННЯ ВОЛОГОСТІ

Моніторинг параметрів навколишнього середовища є важливим завданням у сучасних промислових, екологічних та технологічних системах. З-поміж цих параметрів відносна вологість відіграє значну роль у забезпеченні стабільності технологічних процесів, підтримці якості продукції та створенні безпечних умов праці. Точний контроль вологості необхідний у багатьох галузях, таких як хімічне виробництво, харчова промисловість, виробництво напівпровідників, метеорологічний моніторинг та діагностика стану конструкцій [1].

Традиційні датчики вологості в основному базуються на принципах електричних вимірювань, включаючи ємнісні та резистивні методи. Хоча такі пристрої широко використовуються, їхні можливості часто обмежені в середовищах з високими температурами, сильними електромагнітними перешкодами або хімічно агресивними середовищами. Ці обмеження знижують надійність електронних датчиків у багатьох промислових застосуваннях і сприяють пошуку альтернативних технологій вимірювання.

Одним із найперспективніших рішень є використання волоконно-оптичних систем зондування. Оптичні волокна мають низку переваг, завдяки яким вони можуть працювати в складних умовах. До цих переваг належать стійкість до електромагнітних перешкод, висока термостабільність, невеликі розміри, висока чутливість та можливість дистанційного й розподіленого вимірювання [2]. Завдяки цим властивостям волоконно-оптичні датчики дедалі частіше застосовують для моніторингу різних фізичних параметрів, зокрема температури, тиску, деформації та вологості.

Вимірювання вологості за допомогою оптичних волокон зазвичай базується на взаємодії між поширенням світла та вологістю навколишнього середовища. Зміни вологості можуть впливати на оптичні характеристики волоконної системи, такі як інтенсивність світла, загасання, довжина хвилі або фаза, що можна виявити та перетворити на вимірювані сигнали. Одне з практичних рішень полягає у модифікації конструкцій волоконних з'єднувачів для створення зони взаємодії, в якій водяна пара впливає на оптичну передачу та спричиняє вимірювані зміни втрат оптичної потужності.

Тому розробка надійних волоконно-оптичних датчиків вологості є важливою науковою та інженерною задачею.

Сучасні дослідження в галузі волоконно-оптичного вимірювання вологості зосереджуються на кількох основних технологічних підходах. Одним з широковідомих

напрямків - є оптичні датчики з модуляцією інтенсивності, в яких вологість навколишнього середовища впливає на загасання оптичного сигналу, який проходить через волокно. Зміни вологості можуть впливати на показник заломлення навколишнього середовища або матеріалів, які взаємодіють, що призводить до помітних змін у втратах оптичної потужності. Такі принципи дозволяють створювати відносно прості конструкції датчиків з низькою вартістю реалізації та високою чутливістю.

Інший важливий напрямок досліджень базується на волоконних датчиках з модуляцією довжини хвилі, зокрема тих, у яких використовуються волоконні решітки Брегга (FBG - fiber Bragg gratings) або інтерферометричні структури. У цих системах чутливі до вологості покриття, нанесені на поверхню волокна, спричиняють розширення або зміни показника заломлення під впливом водяної пари. Ці зміни зміщують довжину хвилі відбитого або пропущеного оптичного сигналу, що дає змогу здійснювати точні вимірювання вологості. Інтерферометричні системи, такі як інтерферометри Маха–Зендера або Фабрі–Перо, також широко досліджуються завдяки їх надзвичайно високій чутливості та роздільній здатності вимірювань [3].

Також у недавніх роботах дослідників аналізується можливість використання оптичних волокон з полімерним покриттям, волокон з мікроструктурою та наноструктурних чутливих шарів для підвищення чутливості до вологості. Функціональні матеріали, такі як силікагель, гідрогелі, покриття на основі графена та наноструктури з оксидів металів, досліджуються як елементи, чутливі до вологості, здатні значно покращити характеристики датчиків. Такі розробки дозволяють виявляти незначні коливання вологості та розширюють робочий діапазон волоконно-оптичних датчиків.

Незважаючи на значний прогрес у цій галузі, залишається ряд невирішених задач. Багато сучасних волоконно-оптичних датчиків вологості базуються на складних технологіях виготовлення, спеціалізованих оптичних компонентах або дорогих матеріалах, що обмежує їх практичне застосування у великомасштабних промислових системах моніторингу. Крім того, деякі високочутливі конфігурації датчиків можуть мати проблеми зі стабільністю при роботі в умовах тривалого використання або високих температур.

Інше обмеження стосується компромісу між простотою датчика та точністю вимірювання. Хоча складні інтерферометричні або наноструктурні датчики забезпечують високу чутливість, їх практичне впровадження може бути складним у промислових умовах. І навпаки, простіші датчики на основі інтенсивності забезпечують простіше виготовлення та нижчу вартість, але можуть потребувати подальшої оптимізації для покращення їх чутливості, діапазону вимірювання та стабільності [4].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Yeo T.L., Sun T., Grattan K.T.V. Fibre-optic sensor technologies for humidity and moisture measurement, Sensors and Actuators A: Physical, vol. 144, no. 2, 2008, pp. 280-295.
2. Lopez-Higuera J.M., Rodriguez-Cobo L., Quintela A. Fiber Optic Sensors in Structural Health Monitoring, Journal of Lightwave Technology, vol. 30, no. 8, 2012, pp. 1190-1206.
3. Urrutia A., Goicoechea J., Arregui F.J. Optical Fiber Sensors Based on Nanostructured Coatings Fabricated by Layer-by-Layer Assembly, Sensors, vol. 15, no. 10, 2015, pp. 25217-25244.
4. Gharaei M.A., Roslem A., Bakar A.A.A. Intensity-based optical fiber humidity sensor: A review, IEEE Sensors Journal, vol. 20, no. 2, 2020, pp. 642-654.

Сташко Наталя Григорівна
судовий експерт
Вінницький науково-дослідний
експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України

ОЗНАКИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПАРФУМЕРНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА МЕТОДИ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

У статті досліджено проблему фальсифікації парфумерної продукції як одного з найбільш поширених видів контрафактних споживчих товарів. Визначено основні ознаки фальсифікації парфумерних виробів за показниками упаковки, маркування, органолептичних та фізико-хімічних властивостей. Проаналізовано основні види фальсифікації парфумерної продукції, зокрема асортиментну, кількісну, якісну, інформаційну та вартісну. Розглянуто методи виявлення фальсифікату в процесі товарознавчої експертизи та обґрунтовано необхідність комплексного підходу до встановлення автентичності парфумерних товарів з метою захисту прав споживачів. Ключові слова: парфумерна продукція, фальсифікація, контрафакт, товарознавча експертиза, ідентифікація.

Постановка проблеми**.** Споживчі товари в сучасній моделі світового ринку займають провідне місце. Серед них найбільшого поширення набуває продукція особистого використання, зокрема, засоби особистої гігієни та косметичні засоби, зокрема, парфумерні. Проблема товарознавчої експертизи парфумерних виробів є однією з найгостріших, оскільки саме ця косметична продукція на ринку представлена великою кількістю підробок. Експертиза парфумерних товарів є досить складним процесом через специфіку виробництва товарів цієї категорії та географії її виготовлення і торгівлі у світі. Необхідністю дослідження особливостей товарознавчої експертизи парфумерних товарів зумовлено написання цієї статті. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики товарознавчої експертизи займались вітчизняні та іноземні науковці, серед яких М. П. Зрезарцев, В. П. Параніч, А. Ф. Шепелев та ін. Т. П. Писаренко з'ясовував особливості застосування органолептичних і фізикохімічних методів досліджень для експертизи автентичності парфумерних товарів, О. В. Вотченікова вивчала особливості оцінки рівня якості парфумерних товарів, а С. А. Вилкова з'ясовувала науково-практичні основи експертизи парфумерних товарів як частини категорії споживацьких товарів загалом. Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Тема особливостей товарознавчої експертизи парфумерних товарів все ще потребує вивчення, оскільки важливим є визначення актуального стану галузі, визначення проблемних питань. Це необхідно для створення науково-методичної бази для здійснення модернізації методології, засобів та заходів товарознавчої експертизи цієї групи товарів. «Young Scientist» • № 3 (91) • March, 2021 ЮРИДИЧНІ НАУКИ 283 Виклад основного матеріалу.

Парфумерна продукція відповідно до державного класифікатора ДК 016-2010 знаходиться в категорії 20 «Речовини хімічні та хімічні продукти» під кодом 20.42.11 «Парфуми та туалетна вода». Вона містить окремі позиції 20.42.11-50.00 «Парфуми» та 20.42.11-70.00 «Вода туалетна». Ці групи товарів в Українській класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності мають коди 3303 00 10 00 та 3303 00 90 00 відповідно [1]. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання товарознавчої експертизи та фальсифікації парфумерних товарів висвітлювалися у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, Т. Крюк провела аналіз зміни вимог до виготовлення парфумерних товарів відповідно до державних стандартів, які застосовувались у різний час. Відповідно до її дослідження модернізація вимог до виробництва парфумерних товарів відбувається в напрямку їх спрощення і, як наслідок, здешевшання, але також і зниження показників стійкості запаху та його характеру. Водночас розширення та актуалізація термінології, введення термінів відповідників іншими мовами та оновлення вимог до технології виробництва і сировини позитивно вплинуло як на якість товарів, так і процес проведення їх товарознавчої експертизи [4]. А. В. Орлов аналізував види фальсифікації парфумерно-косметичних товарів та способи їх виявлення у митній експертизі [5]. Ю. С. Тітова приділяла увагу ролі тари та упаковки у процесі експертної оцінки [6]. Разом з тим питання систематизації ознак фальсифікації та комплексного застосування методів їх виявлення залишаються актуальними.

Виклад основного матеріалу. Фальсифікація парфумерної продукції полягає у виготовленні або реалізації товарів, які за зовнішніми ознаками імітують оригінальну продукцію, але не відповідають їй за складом, якістю або походженням. Основні ознаки фальсифікації умовно поділяють на зовнішні, інформаційні, органолептичні та фізико-хімічні. До зовнішніх ознак належать дефекти упаковки та флакону: неякісний поліграфічний друк, орфографічні помилки, невідповідність дизайну фірмовому стилю виробника, наявність бульбашок у склі, нерівні шви або негерметичність тари. Важливе значення має маркування, оскільки відсутність або неповнота інформації про виробника, склад, об’єм та термін придатності є характерною ознакою фальсифікату [3]. Органолептичні ознаки включають різкий спиртовий або хімічний запах, нестійкість аромату, відсутність характерного розкриття ароматичної композиції. Фальсифіковані парфуми часто не мають чітко виражених верхніх, середніх та базових нот. Також можливими є помутніння рідини або наявність осаду, що не допускається для якісної парфумерної продукції.

За характером порушень виділяють кілька видів фальсифікації:

– асортиментну – віднесення товару до іншої категорії;
– кількісну – зменшення фактичного об’єму продукції;
– якісну – заміну дорогих компонентів дешевшими;
– інформаційну – надання неправдивих відомостей на маркуванні;
– вартісну – реалізацію товару за ціною, що не відповідає його якості [5].

Метою їх застосування є визначення зовнішнього вигляду тари та упакування (за наявності), правильності і якості маркування і т. д. Інструментальні методи застосовують для з’ясування фізико-хімічного складу виробу (відсоткового співвідношення духмяних речовин, води, спирту та ін. складників, міцності спирту, температури помутніння тощо).

Колір та аромат товару має відповідати ознакам, характерним для речовин, які є складовими товару та рецептурі, за якою продукт було виготовлено. Загальними для парфумерних товарів є критерії ідентифікації, відповідно до яких існують: – Духи. Містять 20-30% духмяних речовин високої якості (як правило, ефірні олії та синтетичні речовини) й спирт, міцністю більш як 90%. Стійкість запаху середньої ноти 7-8 годин. – Одеколон. 3-5% духмяних речовин, спирт міцністю 70-80%. – Духмяні води. 1-3% духмяної композиції, міцність спирту до 70%. Парфумерні товари випускають в фасованому вигляді – тарі – основним призначенням якої є захист продукту від зовнішніх чинників (світла, повітря, вологи, сторонніх запахів), які можуть призвести до зміни властивостей парфумерного виробу чи його випаровування. Як правило, товари цієї групи випускають у флаконах об'ємом від 5 до 350 мл. Власне парфуми випускають, переважно, в тарі до 60 мл включно. Інколи парфумерні товари випускають в комплектах або наборах з виробами інших груп. У цьому випадку їх упакування, етикетки та тара оформлюють в єдиному стилі. Транспортування товарів цієї групи відбувається усіма видами транспорту за умови дотримання норм перевезення, які діють на відповідному транспорті. Специфіка цієї групи товарів зумовлює визначну роль флаконів, оскільки вони часто є естетичним показником якості. При цьому тара часто може містити критичні чи допустимі дефекти, які впливають лише на естетичний вигляд. До допустимих дефектів у певних випадках можуть відносити: нерівномірну товщину стінок флакона, незначні пошкодження (наприклад подряпини або задирки), дрібні бульбашки на флаконі, матовість текстури. Критичними ушкодженнями є тріщини, відколи, відкриті флакони, пошкодження, що унеможливлюють герметизацію тари, тощо [5, 6]. Експертиза кількості проводиться при незалежній оцінці кількості товару в партії під час його приймання та відвантаження та для визначення відповідності маси та обсягу фасованих товарів технічній документації чи еталону. Вартісна експертиза полягає в незалежній оцінці вартості (ціни) товару. Часто така експертиза позиціюється як оціночна. Ідентифікаційна експертиза проводиться з метою визначення відповідності характеристик товару характеристикам, властивим даному виду, типу, найменуванню. Експертиза справжності проводиться з метою виявлення факту справжності, тотожності товару або його фальсифікації по виробнику, якості, торговій марці і т. д. Факт фальсифікації товару у формі підробки може бути виявлений при ідентифікації товарів, тому дослідження щодо з'ясування фальсифікації спочатку були предметом ідентифікаційної експертизи. Однак практика експертної діяльності показала, що така експертиза повинна бути виділена в окремий вид експертиз – експертизу справжності, метою якої є: виявлення фальсифікованих товарів; визначення ознак контрафактності; захист споживача від недобросовісного виробника, постачальника і продавця. Таким чином, експертиза справжності зазвичай проводиться за наявності товару-аналога. У цьому випадку процедура її проведення аналогічна процедурі проведення ідентифікаційної експертизи. Однак часто зразок-аналог відсутній. Тоді основним завданням експерта є необхідність виявлення показників автентичності для груп однорідних або конкретних товарів [4]. А. В. Орлов виділяє кілька видів фальсифікації: асортиментна – зміна найменування товару або віднесення до іншої асортиментної групи; кількісна фальсифікація – обман споживача за кількістю вмісту в упакуванні цього

товару; вартісна – завищення цін, які не відповідають якості продукції; інформаційна – неправдива інформація про косметичні засоби; якісна – підміна основної сировини дешевшою, відмінною за своїми ознаками [5].

Висновки. Фальсифікація парфумерної продукції є поширеною проблемою сучасного споживчого ринку. Перш за все варто зазначити, що чинні українські класифікатори та стандарти чітко визначають різні категорії парфумерних товарів та критерії їх визначення. Основні ознаки підробки проявляються у зовнішньому оформленні товару, маркуванні, органолептичних та фізико-хімічних показниках. Ефективне виявлення фальсифікованих парфумерних виробів можливе лише за умови комплексного застосування методів товарознавчої експертизи. Водночас товарознавчі дослідження парфумерних товарів є важливими через часті випадки їх підробки у різний спосіб. Подальше вдосконалення методик ідентифікації сприятиме підвищенню рівня захисту прав споживачів та якості парфумерної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016-2010.
2. Єдиний закупівельний словник ДК 021:2015.
3. Зийодова Л. Б. "Експертиза якості парфумерно-косметичних товарів. Наука і техніка. Світові дослідження" . 2020. С. 110–116.
4. Крюк Т. І. Ідентифікація парфумерних рідинних виробів. Товари і ринки. 2013. № 2. С. 154–161.
5. Орлов А.В. «Ідентифікація та фальсифікація парфумерно-косметичних товарів у митній експертизі». 2019. № 2(11). С. 24–28.
6. Тітова Ю. С. Особливості експертизи парфумованих товарів. Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів. 2020. С. 287–290.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Луценко С.В.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

КОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ПЕРЕКОНАНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація: *У статті розглядаються комунікативні засоби вираження переконань в англомовному політичному дискурсі на матеріалі публічних виступів Джо Байдена, Дональда Трампа та Ліз Трасс. Дослідження спирається на прагматичний та критично-дискурсивний підходи. Виокремлено три ключові стратегії: самопрезентація, залякування та апеляція до цінностей і солідарності. Визначено лексико-семантичні засоби реалізації кожної стратегії та встановлено їх переконувальний потенціал.*
Ключові слова: *політичний дискурс, переконання, стратегії впливу, лексико-семантичні засоби, самопрезентація, залякування, апеляція до цінностей.*
Summary: *The article examines communicative means of expressing persuasion in English-language political discourse based on public speeches by Joe Biden, Donald Trump, and Liz Truss. The study applies pragmatic and critical discourse analysis approaches. Three key strategies are identified: self-presentation, intimidation, and appeal to values and solidarity. The lexico-semantic means of each strategy are analysed and their persuasive potential is established.*
Key words: *political discourse, persuasion, strategies of influence, lexico-semantic means, self-presentation, intimidation, appeal to values.*

Метою статті є аналіз комунікативних засобів вираження переконань в англомовному політичному дискурсі. Об'єктом дослідження є публічні виступи сучасних англомовних політиків, **предметом** є лексико-семантичні стратегії реалізації переконання в їхніх промовах.

Виклад основного матеріалу. Сучасний політичний дискурс є одним з найбільш вивчених, але водночас динамічно змінюваних об'єктів лінгвістичних досліджень. Разом з поширенням цифрових медіа та соціальних мереж мова політики набуває нових характеристик: вона стає коротшою, емоційнішою та більш орієнтованою на швидку реакцію аудиторії. Саме в цьому контексті категорія переконання набуває особливого значення, адже за допомогою мовних засобів політики не просто передають інформацію, а конструюють образ реальності та управляють суспільними настроями [1, с. 41].

Переконання в лінгвістиці розглядається як прагматична категорія, яка поєднує раціональні та емоційні механізми впливу. На відміну від маніпуляції, яка приховує справжні наміри мовця, переконання передбачає відкриту аргументацію та поважне ставлення до когнітивної автономії адресата [2, с. 240]. У класичній риториці ця категорія описується через тріаду ethos, pathos та logos, яка залишається актуальним аналітичним інструментом і в сучасних дослідженнях англомовного політичного дискурсу.

Матеріалом дослідження слугують публічні промови Джо Байдена, Дональда Трампа та Ліз Трасс, записані в період 2019-2022 рр. Три зазначені постаті представляють різні моделі англомовної політичної комунікації: Байден реалізує модель інклюзивного демократичного лідерства, Трамп в свою чергу популістсько-конфронтаційну, Трасс – технократичну консервативну.

Теоретичні засади дослідження. Методологічну основу статті складають положення критичного дискурс-аналізу та прагматики. Т. ван Дейк визначає політичний дискурс як сукупність жанрів, обмежених соціальною сферою політики, і підкреслює його ідеологічно-прагматичний характер [1, с. 69]. Н. Ферклоу акцентує на здатності дискурсу формувати інтерпретаційні рамки, через які аудиторія сприймає політичні події [2, с. 48]. П. Чилтон розглядає переконання як цілеспрямований мовленнєвий вплив, орієнтований на зміну когнітивних і поведінкових установок адресата [3, с. 24].

Особливої уваги в контексті цього дослідження заслуговує Р. Водак, яка описує механізми популістської риторики та показує, як страх і апеляція до ворога функціонують як інструменти побудови групової солідарності [4, с. 88]. Спираючись на ці теоретичні підходи, у дослідженні виокремлено три ключові стратегії переконання: самопрезентація, залякування та апеляція до цінностей і солідарності.

Практичний аналіз.

Стратегія самопрезентації є базовим механізмом переконання, оскільки від образу мовця залежить, наскільки аудиторія довіряє його аргументам. Джо Байден будує власний образ через поєднання особистого досвіду та громадянських цінностей. У промові після перемоги на виборах 2020 року він заявив: "I sought this office to restore the soul of America. To rebuild the backbone of this nation the middle class" [5]. Дієслова restore та rebuild формують фрейм відновлення, а метафора soul of America наділяє державу людськими характеристиками, що активує гуманістичні та емоційні асоціації.

Самопрезентація Дональда Трампа будується на принципово іншій логіці. Його риторика спирається на гіперболізацію власних досягнень та підкреслену винятковість. Формули типу "I alone can fix it" або "Nobody has done more for the country than I have" [6] конструюють образ харизматичного лідера, не прив'язаного до інституційних обмежень. У традиційній демократичній риториці такі висловлювання виглядають ненормативно, що й робить їх запам'ятовуваними та впізнаваними.

Ліз Трасс обирає технократичну модель самопрезентації. У передвиборчих дебатах вона стверджувала: "I know how to deliver growth because I've done it before as Trade Secretary" [7]. Конструкція I know how to deliver обґрунтовує авторитетність посиланням на конкретний попередній досвід, а модальні ланцюжки We must be bold. We must act now передають рішучість без надмірної емоційності.

Стратегія залякування реалізується через формування образу загрози та позиціонування мовця як захисника. Серед трьох проаналізованих політиків найбільш виразно ця стратегія представлена у Трампа. У промові на мітингу в Арізоні 2020 р. він заявив: "If Joe Biden wins, your suburbs will be destroyed and crime will flood your streets" [8]. Дієслова з семантикою руйнування та вторгнення destroy, flood, explode формують картину неминучої катастрофи. У виступі в Техасі 2019 р. нелегальна міграція описана через військовий фрейм: "Our country is being invaded" [9]. Такий тип риторики Р. Нейбі

класифікує як high-intensity threat appeal, оскільки він спрямований на негайну емоційну реакцію та мобілізацію прихильників [10, с. 126].

Байден використовує залякування в інституційному форматі, апелюючи до загрози демократичним нормам. У промові 2021 р. він наголосив: "If we allow lies to overshadow truth, our entire system collapses" [5]. На річницю подій 6 січня він нагадував: "Democracy survived attacks before, but only when people stood united" [11]. Страх у його риториці слугує не інструментом поляризації, а мотиватором солідарної громадянської дії.

У Ліз Трасс залякування набуває економічного змісту. На партійній конференції 2022 р. вона заявила: "If we fail to act now, Britain will face long-term economic decline" [7]. Модальні конструкції з must та risk передають відчуття терміновості й неминучих наслідків. Її залякування раціональне та технічне, воно спирається на логіку прогнозів і статистичних даних, а не на емоційну ескалацію.

Стратегія апеляції до цінностей і солідарності дозволяє вибудовувати емоційний зв'язок між мовцем та аудиторією через звернення до спільних моральних орієнтирів. Інавгураційна промова Байдена 2021 р. побудована на повторенні концептів unity, decency, dignity, truth. Вислів "We will lead not merely by the example of our power, but by the power of our example" [5] через лексичний паралелізм протиставляє фізичну силу моральному авторитету. Займенник our виконує функцію об'єднання мовця з народом, а метафора nation as a person у фразі restore the soul of America активує гуманістичні та релігійні асоціації.

Трамп апелює до цінностей через протиставлення. Вислів "We love our country, and we are going to save it" [8] поєднує позитивний емоційний компонент love зі семантикою загрози save, що створює нарратив боротьби за цінності нації, які нібито перебувають під загрозою. Анафоричний триплет "We stand for faith. We stand for family. We stand for freedom" функціонує як гасло, що конструює групову ідентичність через ритмічний тиск і спрощену формулу.

Ліз Трасс орієнтується на традиційні британські консервативні цінності: індивідуальна відповідальність, економічна ініціатива, національна стійкість. У виступі на конференції Консервативної партії вона наголосила: "We believe in hard work, enterprise and personal freedom" [7]. Алітерація у фразі bold, bright future надає твердженню ритмічності та оптимістичного звучання. Її займенник we позначає колективну економічну відповідальність, а не ідеологічну конфронтацію.

Порівняльний аналіз показав, що всі три політики застосовують ті самі базові стратегії, проте реалізують їх через принципово різні мовні засоби. Байден апелює до відновлення та морального колективу; Трамп будує персоналістичну риторику через гіперболу, поляризацію та кризовий нарратив; Трасс поєднує технократичну компетентність із консервативними ціннісними апеляціями та раціональним економічним страхом.

Висновок. Аналіз показав, що переконання в англомовному політичному дискурсі реалізується через три взаємопов'язані стратегії: самопрезентацію, залякування та апеляцію до цінностей. Лексико-семантичними засобами їх реалізації слугують оцінна лексика, метафора, анафора, модальні конструкції та семантичні опозиції. Стилістичні відмінності між Байденом, Трампом і Трасс демонструють, що переконувальний

потенціал мовлення залежить не від набору стратегій, а від характеру їх мовної реалізації та орієнтації на конкретну аудиторію. Перспективою подальших досліджень є вивчення переконувальних механізмів в онлайн-форматах та порівняльний аналіз дискурсу різних культурних традицій.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. van Dijk T. A. Discourse and Power. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
2. Fairclough N. Language and Power. 3rd ed. London: Routledge, 2015. 272 p.
3. Chilton P. Analysing Political Discourse: Theory and Practice. London; New York: Routledge, 2004. 240 p.
4. Wodak R. The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean. 2nd ed. London: Sage, 2021. 240 p.
5. Biden J. Victory Speech. The White House, 7 November 2020. URL: https://www.whitehouse.gov (дата звернення: 12.01.2026)
6. Trump D. RNC Speech. C-SPAN, 2020. URL: https://www.c-span.org (дата звернення: 12.01.2026)
7. Truss L. Party Conference Speech. UK Government, 2022. URL: https://www.gov.uk/government/speeches (дата звернення: 12.01.2026)
8. Trump D. Arizona Rally. Trump Campaign, 2020. URL: https://www.donaldjtrump.com (дата звернення: 12.01.2026)
9. Trump D. Texas Border Speech. Trump Campaign, 2019. URL: https://www.donaldjtrump.com (дата звернення: 12.01.2026)
10. Nabi R. The Psychology of Fear Appeals and Persuasion. New York: Guilford Press, 2018. 224 p.
11. Biden J. January 6th Anniversary Address. The White House, 6 January 2022. URL: https://www.whitehouse.gov (дата звернення: 12.01.2026)

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Резнік Ксенія,
студентка ІІІ курсу спеціальності D «08 Право»,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Дяковський Олександр,
викладач кафедри інформаційного, господарського
та адміністративного права,
кандидат юридичних наук,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна
ORCID: https//orcid.org/0000-0003-3412-9278

УЧАСТЬ ВІЛЬНИХ СЛУХАЧІВ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦЗВ'ЯЗКУ

Національне судочинство активно переходить у цифровий формат, а судові засідання дедалі частіше проводяться в режимі відеоконференцзв'язку. Особливої актуальності цей формат набув під час пандемії COVID-19, а в умовах воєнного стану отримав подальший розвиток. За таких обставин важливо забезпечити не лише реалізацію процесуальних прав сторін, а й збереження принципу гласності судового розгляду, який передбачає можливість присутності вільних слухачів на відкритих засіданнях в тому числі у режимі відеоконференції.

Однією з основних засад судочинства є гласність судового процесу. З положень ст. 10 Кодексу адміністративного судочинства України випливає, що будь-яка особа має право бути присутньою у відкритому судовому засіданні. Від особи, яка бажає бути присутньою у судовому засіданні, забороняється вимагати будь-які документи, крім документа, що посвідчує особу [1].

Дана норма надає право будь – якій особі бути присутньою на судовому засіданні як вільний слухач. Закріплений підхід надає можливість забезпечити громадський контроль за діяльністю суду та підсилює довіру до правосуддя.

Визначення відеоконференції міститься у Положенні «Про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи» і має наступне значення: відеоконференція – це телекомунікаційна технологія

інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі [2].

Виходячи з аналізу ч. 1 ст. 195 Кодексу адміністративного судочинства України можна зазначити, що учасник справи, його представник має право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду або у приміщенні іншого суду за умови наявності в суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою [1].

Варто погодитися із думкою Паскар А. Л. про те, що підсистема відеоконференцзв'язку є важливим елементом діджиталізації адміністративного судочинства. Вона підвищує ефективність роботи судів і робить правосуддя більш доступним та прозорим. Використання відеоконференцій дозволяє економити час і ресурси та забезпечує дистанційну участь сторін у процесі. Разом з тим, існують технічні, організаційні та правові проблеми, які потребують вирішення [3, с. 44].

Аналіз діючого процесуального законодавства свідчить про те, що правом на подання клопотання на відеоконференцію наділений виключно учасник справи, а не вільний слухач. Вказана обставина відсутності чіткого механізму участі вільних слухачів у режимі відео зокрема у форматі відеоконференції свідчить про наявність проблеми у правовому регулюванні.

Крім того, відсутність процедури підключення, порядку реєстрації та ідентифікації вільних слухачів створює труднощі та може призводити до обмеження принципу гласності судового засідання.

Поряд з цим, для вирішення даного питання пропонується внесення змін до процесуального законодавства, котрими можна передбачити можливість попередньої реєстрації для вільних слухачів на судове засідання або надання права подання клопотання на відеоконференцію та визначення міри відповідальності за порушення чи зривання судового процесу.

Отже, виходячи з вище проаналізованої інформації, дослідження участі вільних слухачів у адміністративному процесі в режимі відеоконференції є необхідним для вдосконалення нормативного регулювання та забезпечення реальної, а не формальної реалізації принципу гласності в сучасних умовах цифровізації правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n12675 (дата звернення: 17.03.2026)

2. Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене Рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text (дата звернення: 17.03.2026).

3. Паскар А.Л. Використання систем відеоконференцзв'язку як інструмент діджиталізації адміністративного судочинства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск № 3. 2025. С-41-45. DOI https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-3-7 (дата звернення: 17.03.2026).

Чмут К.М.,
студентка 3 курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

ВІКТИМНА ПОВЕДІНКА ЯК ЧИННИК ДЕТЕРМІНАЦІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У сучасній кримінологічній науці віктимна поведінка розглядається як вагомий детермінаційний чинник, що безпосередньо впливає на динаміку та механізм вчинення правопорушень, виходячи далеко за межі традиційного розуміння жертви як пасивного об'єкта кримінального посягання. Осмислення ролі особистості потерпілого у виникненні кримінально протиправного наміру дозволяє глибше зрозуміти складну психологічну взаємодію між злочинцем і потерпілою особою, де необачність, провокативні дії або ігнорування правил безпеки створюють сприятливе середовище для реалізації кримінально протиправного умислу. Усвідомлення цього зв'язку є ключовим не лише для теоретичного аналізу причин злочинності, а й для розробки ефективних стратегій віктимологічної профілактики, спрямованих на корекцію поведінкових моделей громадян та зниження загального рівня віктимності в суспільстві, що в кінцевому підсумку сприяє зміцненню правопорядку.

Віктимна поведінка як чинник детермінації злочинності являє собою складний соціально-психологічний феномен, що характеризується здатністю особистості через свої дії, бездіяльність або певні характеристики провокувати, полегшувати чи навіть стимулювати вчинення кримінального правопорушення проти себе. У контексті кримінологічної детермінації це означає, що потерпілий не є просто випадковою мішенню, а виступає активним або пасивним елементом ситуації, чия поведінка часто стає каталізатором реалізації кримінально протиправного наміру. Кримінологічний аналіз свідчить, що в багатьох випадках злочинець обирає об’єкт посягання не лише через сприятливі зовнішні умови, а й через виявлені ознаки віктимності, такі як підвищена довірливість, необачність, демонстративне багатство, зневага до заходів безпеки або свідома провокація агресії [1, с.102].

Механізм впливу віктимної поведінки на вчинення кримінальних правопорушень включає кілька рівнів, починаючи від особистісних особливостей потерпілої особи, таких як інфантильність або низький рівень правової культури, і завершуючи конкретними ситуативними діями, які полегшують доступ до об’єкта кримінального правопорушення. Наприклад, у сфері майнових злочинів або шахрайства віктимна поведінка часто проявляється у формі відсутності належного захисту власного майна або легковажної передачі конфіденційних даних стороннім особам, що створює умови для швидкого збагачення злочинця. У справах, пов’язаних із насильством, віктимна поведінка може виражатися у вербальній чи невербальній провокації конфлікту, коли жертва ігнорує

соціальні норми або етичні межі, що в сукупності з агресивною спрямованістю злочинця провокує ескалацію насильства. Ця взаємодія часто набуває циклічного характеру, де поведінка потерпілого прямо корелює з інтенсивністю кримінально протиправного діяння, перетворюючи потенційну можливість злочину на реальну подію, причому ступінь віктимності може варіюватися залежно від соціального контексту, віку, стану здоров'я та рівня соціальної інтеграції особи [2,с.23-24].

Окремої уваги заслуговує питання співвідношення між виною потерпілого та відповідальністю злочинця, адже визнання віктимної поведінки як детермінаційного чинника жодним чином не виправдовує протиправні дії, проте суттєво змінює підходи до превенції. Розуміння того, що потерпіла особа може несвідомо або свідомо полегшувати обстановку для вчинення кримінального правопорушення, вимагає переходу від моделі суто каральної політики до концепції активної віктимологічної профілактики. Це передбачає навчання громадян основам особистої безпеки, розвиток критичного мислення для розпізнавання маніпуляцій, а також формування відповідального ставлення до власних дій [3, с.467-468]. Без врахування віктимного чинника державні зусилля з протидії злочинності залишаються неповноцінними, оскільки вони усувають лише наслідки або карають виконавців, залишаючи без уваги ті вразливості, що роблять суспільство «привабливим» для кримінально протиправних посягань.

Проблематика цього явища полягає насамперед у глибокій стигматизації та суспільному нерозумінні природи віктимності, що нерідко призводить до так званого віктимблеймінгу — звинувачення потерпілого у тому, що сталося, що демотивує потерпілих осіб звертатися до правоохоронних органів та провокує вторинну віктимізацію [4, с.77-78]. Окрім того, серйозною проблемою залишається відсутність комплексних програм навчання культурі безпеки, через що значна частина населення залишається вразливою до маніпуляцій, шахрайства чи вуличних нападів, оскільки їхня поведінка не адаптована до сучасних реалій, що швидко змінюються, зокрема в цифровому просторі. Додатковою перешкодою є складність диференціації між виправданою самообороною та поведінкою, яка безпосередньо спровокувала кримінальне правопорушення, що створює правові колізії під час розслідування кримінальних проваджень та ускладнює роботу з профілактики рецидивів у відносинах, де постраждалий і кривдник тривалий час контактували до інциденту [4, с.135].

Шляхи подолання окреслених проблем мають базуватися на впровадженні стратегії віктимологічної профілактики, яка б зміщувала фокус з виключно покарання злочинця на активну просвітницьку діяльність серед вразливих верств населення, спрямовану на формування навичок безпечної поведінки, критичного мислення та медіаграмотності. Необхідно вдосконалювати правову базу та методики підготовки слідчих та соціальних працівників, щоб вони могли професійно оцінювати роль віктимності, не вдаючись до моралізаторства, та надавали кваліфіковану підтримку потерпілим особам, мінімізуючи наслідки психологічної травми. Також ключовим інструментом є інтеграція превентивних програм у систему освіти та комунальної безпеки, де через розвиток свідомої громадянської позиції та культури взаємоповаги формується середовище, у якому провокативні поведінкові патерни витісняються стратегіями конструктивної та

безпечної взаємодії, що в довгостроковій перспективі дозволяє суттєво знизити рівень криміногенності в суспільстві.

Отже, визнання віктимної поведінки як значущого детермінаційного чинника відкриває нові горизонти для розбудови сучасної системи правопорядку, де пріоритет переноситься з постфактум-реагування на активну превентивну стратегію. Ефективна протидія злочинності вимагає відмови від спрощених підходів та стигматизації жертв на користь формування цілісної культури особистої безпеки, що базується на високому рівні критичного мислення, правової свідомості та медіаграмотності громадян. Саме інтеграція віктимологічних знань у правозастосовчу практику та соціально-освітні програми є тим необхідним інструментом, який дозволить мінімізувати криміногенні вразливості суспільства, забезпечуючи водночас гідний рівень захищеності та підтримки потерпілих без ризику їхньої вторинної віктимізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зотова Г. В. Визначення поняття, типів та структури віктимної поведінки в психології. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Харків, 2017. С. 101–103.

2. Аркуша Л. І., Федчун Н. О. Детермінація злочинності в Україні : навч.-метод. посібник . НУ «ОЮА». Одеса. 2023. 80 с.

3. Басараб Н.В. Віктимологічна характеристика жертв розбоїв. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 466–469.

4. Джужа О.М., Василевич В.В., Чернєй В.В., Чернявський С.С., Кримінологія : підручник. Київ. Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.